

ปัญหาการตีความและบังคับใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ปัจจุบัน)

ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการดำเนินคดีขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน

โดยผู้เสียหายและพนักงานอัยการ

อาชญากรรมในปัจจุบันเปรียบเสมือนกระจกเงาของสังคม เมื่อสังคมมีการขยายตัวขึ้น อาชญากรรมก็จะเพิ่มขึ้นตามมาและขยายวงกว้างออกไปและมีแนวโน้มของความรุนแรงมากขึ้น เมื่อเกิดการกระทำความผิดทางอาญาขึ้น และมีการจับกุมผู้กระทำผิดมาได้ ก็จะมีการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่นั้น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล ซึ่งในปัจจุบันมีการให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ต้องหา เช่น การแจ้งสิทธิให้ทราบ การให้ประกันตัว การให้พบปรึกษากับทนายความสองต่อสอง การจัดหาทนายความให้ ได้รับคำปรึกษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ตลอดจนได้รับการฝึกฝนอาชีพขณะอยู่ในเรือนจำ เป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันไม่มีการให้หรือรักษาสีทิดใด ๆ แก่ผู้เสียหายเลย ทั้ง ๆ ที่เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นมาผู้เสียหายต้องสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และสถานภาพทางสังคม แม้จะมีการจับกุมผู้กระทำผิดมาได้ และลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำผิด แต่สิ่งที่ผู้เสียหายได้สูญเสียหรือได้รับโดยตรงจากผลของอาชญากรรม ผู้เสียหายกลับไม่ได้รับการทดแทนช่วยเหลือจากฝ่ายใดเลย

ความไม่สมดุลในมุมมองของรัฐในการให้สิทธิระหว่างผู้ต้องหาหรือจำเลยกับผู้เสียหายโดยที่รัฐเน้นความคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยมากกว่าผู้เสียหาย ทำให้มีการบัญญัติหรือแก้ไขกฎหมายออกมาในลักษณะมุ่งเน้นคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยลืมนึกถึงสิทธิของผู้เสียหายที่ควรจะได้รับทางสมดุลย์กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่นี้คือ "สิทธิในทรัพย์สินที่

ต้องสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำคามผิด"⁷³ ซึ่งผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะดำเนินคดีได้โดยอาศัย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก แต่ปรากฏว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ยังมีข้อจำกัดหรือข้อบกพร่อง ซึ่งไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้สิทธิของผู้เสียหายในการเรียกทรัพย์สินหรือให้ใช้ราคาทรัพย์สิน อีกทั้งในทางปฏิบัติยังมีข้อจำกัดโดย การไร้หรือตีความตัวบทกฎหมายที่ไม่คำนึงถึงสิทธิดังกล่าวของผู้เสียหาย ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 43

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการในการฟ้องคดีขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายไว้ โดยเฉพาะความผิดที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินเป็นผลโดยตรงจากการทะเลาะเมิดในมูลทางอาญา พนักงานอัยการจึงมีอำนาจที่เรียกทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำคามผิดอาญาคืนแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ในความผิดเพียง 9 ประเภทเท่าที่ได้บัญญัติไว้เท่านั้นคือ ลักทรัพย์ รั้งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กระบชก น้อโกง ยักยอก และรับของโจร จึงถือได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เป็นหลักสำคัญและเป็นที่มาของการให้อำนาจพนักงานอัยการในการฟ้องคดีขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แต่ปรากฏว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 นี้ยังมีข้อบกพร่องบางประการที่เป็นปัญหาต่อการคุ้มครองสิทธิในการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินของผู้เสียหาย ทำให้ไม่อาจคุ้มครองสิทธิดังกล่าวได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่ง

---

*สิทธิดังกล่าวนี้ ผู้เสียหายมีวิธีการเรียกร้องให้ชดเชยค่าเสียหายได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 บัญญัติว่า "ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้สถานใดเพียงใดนั้นให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิด

อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้น ได้แก่การคืนทรัพย์สินผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย"

สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

4.1.1 ความไม่ชัดเจนในการบัญญัติฐานความผิดที่ไม่จำเป็นไว้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้บัญญัติฐานความผิดที่พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องคดีได้ 9 ประเภทกล่าวคือ ลักทรัพย์ วิวาททรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กระชอก น้อโกง ยักยอก และรับของโจร ซึ่งความผิดฐาน โจรสลัด ในปัจจุบันไม่มีความผิดฐานนี้แล้วแต่ความผิดฐานโจรสลัด เป็นความผิดเก่าตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 302¹

มาตรา 302 "ผู้ใดเป็นโจรสลัด ทำนาให้ลงโทษมันตามลักษณะโทษที่บัญญัติไว้ในมาตรา 298, 299, 300 และ 301 นั้น"² ส่วนอย่างไรเป็น "โจรสลัด" กฎหมายลักษณะอาญามีได้อธิบายไว้ จึงต้องเป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง และหมายความถึงการชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ในท้องทะเลหลวง โดยผู้กระทำความผิดอยู่ในอำนาจหรือรับคำสั่งอันมั่นคงของรัฐใด จึงอาจกล่าวได้ว่า "โจรสลัด" คือความผิดฐานชิงทรัพย์หรือปล้นทรัพย์ที่กระทำในท้องทะเลหลวง (ท้องทะเลซึ่งไม่อยู่ในอาณาเขตต์ของประเทศใด ๆ) ซึ่งต้องตามลักษณะการใช้กฎหมายอาญา ในกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 10 บัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำความผิดภายนอก สยามประเทศจะต้องรับอาญาภายในพระราชอาณาจักร แต่ในคดีเหล่านี้คือ

ฯลฯ

(3) คดีที่เป็นความผิดฐานโจรสลัด"

¹พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 98.

²หยุด แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์กิจ, 2497), หน้า 1217.

ลักษณะที่จะทราบได้ว่า ผู้ใดเป็นสมุทรรุจร หรือสลัดนั้นเมื่ออยู่ 3 ประการคือ

- (ก) ประพฤติปลิ้นสะดมข่มเหงคนเดินทางอย่างหนึ่ง
- (ข) กระทำชั่วร้าย เช่นนั้นนอกเขตต์ความปกครองของประเทศที่เจริญแล้ว

คือ โดยมากกลางทะเลหลวง อย่างหนึ่ง และ

- (ค) คนเหล่านั้นมิได้อยู่ในอำนาจหรือรับคำสั่งรัฐบาลมั่นคงเมืองหนึ่งเมืองใดอย่างหนึ่ง³

มาตรา 10 มาจากหลักวิธีการที่ถือว่า กฎหมายอาญาต้องใช้ทั่วไป⁴

Das System der Weltrechtspflege, Le Systeme De L' Universalite De La Loi Penal ซึ่งหมายความว่า จะต้องใช้กฎหมายอาญาไม่ว่าการกระทำผิดจะเกิดขึ้นในประเทศใด เป็นการช่วย ผดุงความยุติธรรม และช่วยกันปราบปรามการกระทำผิด หลักนี้ประเทศโดยมากได้นำมาใช้ในความผิดฐานปลอมแปลงเงินตรา และโจรสลัด ซึ่งในอนุมาตรา (3) ก็เป็นหลักปราบปรามความผิดสากล เพราะความผิดฐานโจรสลัดถือว่าเป็นความผิดที่รัฐต่าง ๆ ควรจะช่วยกันปราบปราม

แต่ปัจจุบันความผิดฐานโจรสลัดไม่มีแล้วคงมีแต่ความผิดฐาน ชิงทรัพย์ หรือ ปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง เป็นกฎหมายสมัยใหม่ที่ใช้นับปัจจุบัน ปรากฏตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 7 เป็นข้อยกเว้นหลักการใช้กฎหมายอาญา ในเรื่อง หลักดินแดน

ประมวลกฎหมายอาญาได้มีข้อยกเว้นจากหลักดินแดน กล่าวคือได้มีข้อยกเว้นไว้ว่าการกระทำความผิดนอกราชอาณาจักรบางความผิดให้ศาลไทยมีอำนาจลงโทษได้ โดยมีข้อยกเว้นอยู่ 2 ประเภท คือ ข้อยกเว้นเกี่ยวกับสภาพของความผิด⁵ และข้อยกเว้นเกี่ยวกับบุคคลที่กระทำความผิด อันสมควรให้ศาลไทยลงโทษได้ และข้อยกเว้นเกี่ยวกับสภาพของความผิด

³ วิชาตยตรี พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ (วงศ์ ลัดพลี), กฎหมายลักษณะอาชญา (พระนคร; โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2475), หน้า 77.

⁴ หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา, หน้า 219.

⁵ หยุต แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร; โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537), หน้า 22.

มีในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 7 บัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งระบุไว้ต่อไปนี้ นอกพระราชอาณาจักร จะต้องรับโทษในราชอาณาจักร คือ

ฯลฯ

(3) ความผิดฐานชิงทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 339 และความผิดฐาน ปล้นทรัพย์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 340 ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง"

เหตุผลที่บัญญัติไว้เช่นนี้ เพราะอนุมาตรา (3) เป็นการป้องกันสากล คือ ทุกประเทศควรร่วมมือปราบปรามโจรสลัด⁶ ซึ่งเป็นความผิดที่ได้กระทำนอกราชอาณาจักร แต่บัญญัติให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษในราชอาณาจักร และความผิดฐานชิงทรัพย์ หรือ ปล้นทรัพย์ที่ได้กระทำในทะเลหลวง ตามอนุมาตรา (3) นี้ ย่อมฟ้องร้องลงโทษในประเทศไทย ได้โดยไม่ว่าผู้กระทำเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าว และบุคคลนั้นถูกฟ้องร้องและลงโทษมาแล้วหรือไม่

จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของกฎหมายทั้งสองนั้นไม่แตกต่างกัน เนื่องจากในปัจจุบันถือว่าเป็นความผิดร้ายแรงกระทบกระเทือนต่อสังคมระหว่างประเทศ ทุกประเทศที่จับตัวผู้กระทำความผิดได้ก็มีสิทธิลงโทษได้ภายในประเทศตน และในกฎหมายลักษณะอาญาก็เช่นกัน ที่ถือว่าสมุทรรจรกรรมเป็นการประพาศผิดต่อประเทศซึ่งเจริญแล้วทั่วไป (พระราชนิพนธ์กฎหมายนานาประเทศ หน้า 47) ตามธรรมเนียมระวางประเทศถือกันว่า ประเทศใดที่จับโจรสลัดก็ มีอำนาจที่จะลงโทษได้ (หนังสือธรรมเนียมระวางประเทศ แผนกคดีเมืองของ Lawrence หน้า 232 ค.ศ. 1911) มาตรานี้เป็นบทบัญญัติพิเศษ ที่เอาโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่อยู่นอกประเทศสยาม ผู้นั้นจะเป็นชาติใดภาษาใดก็ตาม ถ้ากระทำความผิดตาม (3) แล้วจะต้องรับโทษในศาลสยามเพราะความผิดเหล่านี้เป็นการร้ายแรงและเสียหายแก่ประเทศโดยตรง มิใช่เป็นการกระทำความผิดในระหว่างบุคคลต่อบุคคล จึงจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องถือเป็นการ⁷ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความผิดฐานโจรสลัด และความผิดฐานชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำในทะเล

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ วิชาตยัท พระอินทปรีชา (เหยียน เลขาวิช), คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 1 (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468), หน้า 76.

หลวงมีวัตถุประสงค์ทางกฎหมายเป็นอย่างเดียวกัน และมีลักษณะความผิดคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันมาก

จะเห็นได้ว่าการกระทำอันเป็นโจรสลัด ถือว่าเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติทั้งมวล (*hostis humanis generis*) และมีผลกระทบต่อทุกรัฐ ไม่จำเพาะเจาะจงต่อรัฐใดรัฐหนึ่งโดยเฉพาะ ฉะนั้น รัฐทั้งปวงย่อมมีอำนาจที่จะลงโทษผู้กระทำการอันเป็นโจรสลัดได้ โดยถือว่าการกระทำอันเป็นโจรสลัดเป็นความผิดสากล (*international crime*) ซึ่งเกิดขึ้นในทะเลหลวงนอกเขตอำนาจของรัฐใดรัฐหนึ่ง ทุกรัฐจึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะปราบปรามโจรสลัดได้ แต่ปัญหาที่นักนิติศาสตร์ดั้งเดิมมีความเห็นไม่สอดคล้องกันนัก คือ โจรสลัดมีความหมายและขอบเขตอย่างไรแน่ ซึ่งพิจารณาได้ดังนี้

ความหมายอย่างแคบ โจรสลัดคือการปล้นทรัพย์สินทะเลหลวง นักกฎหมายระหว่างประเทศเดิมเคยเห็นว่า การกระทำอันเป็นโจรสลัดก็คือ การกระทำด้วยความรุนแรงใด ๆ โดยมีขอบโดยเรือเอกชนลาหนึ่งนทะเลหลวงต่อเรืออีกลาหนึ่ง เพื่อประสงค์จะทำการปล้นทรัพย์ (*animo furandi*)*

ความหมายอย่างกว้าง โจรสลัดคือ การกระทำด้วยความรุนแรงที่มีขอบต่อบุคคลหรือทรัพย์สินทะเลหลวง ความหมายของโจรสลัดที่กล่าวข้างต้นนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มากกว่า ความหมายที่ให้ค่อนข้างแคบเกินไปและไม่สอดคล้องกับทางปฏิบัติของรัฐบาลหลายกรณี เป็นต้นว่าจำเป็นหรือไม่ที่การกระทำอันเป็นโจรสลัดต้องมืองค์ประกอบในเรื่องเจตนาปล้นทรัพย์ (*animo furandi*) ถ้าหากผู้กระทำความผิดใช้วิธีการรุนแรงโดยทางอื่น ๆ ที่ไม่มีเจตนาปล้นทรัพย์อยู่เลย เช่น การฆ่าบุคคลบนเรือการทำลายทรัพย์สินบนเรือ แต่ไม่มีเจตนาปล้นทรัพย์

---

* ความเห็นนี้โดยมากมีที่มาจากความเห็นของนักกฎหมายระหว่างประเทศดั้งเดิมหรือนักกฎหมายระหว่างประเทศยุคคลาสสิกในศตวรรษที่ 17-19 เช่น Sir Leoline Jenkins, Bynkershoek, Blackstone และ Phillimore แต่ความเห็นดังกล่าวนี้ก็ยังมีอิทธิพลฝังรากลึกในวงการกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ อยู่มากเป็นต้นว่าตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยทั้งฉบับปัจจุบันที่ใช้อยู่และฉบับประมวลกฎหมายลักษณะอาญายังอาศัยแนวความคิดนี้เป็นพื้นฐาน

ตามนัยความหมายข้างต้นจะไม่ถือว่ามีการกระทำอันเป็นโจรสลัดเกิดขึ้น เพราะขาดเจตนาปล้นทรัพย์ แต่ตามทางปฏิบัติของหลายรัฐถือเอาการกระทำเช่นว่าเป็นการกระทำของโจรสลัดด้วย หรือที่ความหมายของการกระทำอันเป็นโจรสลัดกำหนดว่าต้องเป็นการกระทำระหว่างเรือลำหนึ่งกับเรืออีกลำหนึ่งนั้นก็ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ เพราะทางปฏิบัติของหลายรัฐถือว่าการที่ถูกเรือก่อการกำเริบยึดเรือในขณะที่เรืออยู่ในทะเลหลวงแล้วนำไปใช้เพื่อความประสงค์ส่วนตัวโดยไม่มีเรือลำอื่นเกี่ยวข้องกับการกระทำนั้นเลยเป็นการกระทำอันเป็นโจรสลัดเช่นกันจะนั้นตามนัยของฝ่ายที่ต้องการให้ความหมายของการกระทำอันเป็นโจรสลัด มีความหมายกว้างเพื่อคลุมในทุกรณที่กล่าวถึงนี้ จึงอ้างข้อเขียนของท่านออปเพินไฮม์ (Oppenheim) นักกฎหมายชาวอังกฤษ ซึ่งให้ความเห็นว่า การกระทำอันเป็นโจรสลัดย่อมหมายถึงการกระทำด้วยความรุนแรงใดที่ไม่ได้รับอนุญาตต่อบุคคลหรือสิ่งของใดในทะเลหลวง ไม่ว่าจะกระทำโดยเรือเอกชนลำหนึ่งต่อเรืออีกลำหนึ่ง หรือโดยลูกเรือหรือผู้โดยสารที่เป็นกบฏต่อเรือของตนเอง⁸

กล่าวรวมความได้ว่า ความหมายดั้งเดิมของโจรสลัดดูเหมือนว่ามีสองนัยฝ่ายหนึ่งเห็นว่าความผิดโจรสลัดจะต้องมีองค์ประกอบเรื่องเจตนาปล้นทรัพย์ (*animo furandi*) อยู่ที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบเรื่องเจตนาปล้นทรัพย์อยู่เลยก็ได้ ความเห็นฝ่ายหลังนี้ในปัจจุบันได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง แม้แต่อนุสัญญาว่าด้วยทะเลหลวง ค.ศ. 1958 มาตรา 15 เมื่อกล่าวถึงความหมายของการกระทำอันเป็นโจรสลัดก็ได้ให้ความหมายอย่างกว้าง รวมถึงการกระทำที่มีใจเรื่องปล้นทรัพย์ในทะเลหลวงด้วย

สำหรับตามประมวลกฎหมายอาญา ไม่ได้บัญญัติความผิดฐานโจรสลัดไว้โดยตรง คงมีเพียงมาตรา 7(3) ที่บัญญัติว่าผู้ใดกระทำความผิดดังระบุไว้ต่อไปนี้นอกราชอาณาจักรจะต้องรับโทษในราชอาณาจักรคือ

⁸L. Oppenheim, International Law (Volume I-Peace), 8th ed., H. Lauterpacht (London: Longman, Green and Co., Ltd., 1955), p. 608. อ้างถึงใน สมเจตน์ มงคลหัตถี, "ปัญหากฎหมายว่าด้วยการปราบปรามโจรสลัด," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 43.

(3) ความผิดฐานชิงทรัพย์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 339 และความผิดฐานปล้นทรัพย์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 340 ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง

บทบัญญัติในมาตรา 7(3) นี้เอง ที่นักนิติศาสตร์ไทยลงความเห็นว่าย่อมถึงความผิดฐานโจรสลัดนั่นเอง⁹ แต่เป็นความผิดฐานโจรสลัดตามความหมายอย่างแคบ ซึ่งในปัจจุบันการกระทำผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ข่มขืนทำร้ายผู้อื่นถึงแก่ความตาย ความผิดต่อเสรีภาพ ถ้าหากได้กระทำในทะเลหลวง หรือการกระทำในทะเลหลวงแต่ผลการกระทำที่เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ก็จะอยู่ในความหมายของโจรสลัด แต่ถ้าไม่ได้กระทำในทะเลหลวงแล้วจะไม่มีลักษณะของโจรสลัด แต่จะเป็นความผิดอาญาตามฐานนั้น ๆ¹⁰

และในปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นโจรสลัด พ.ศ.2534¹¹ ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2534 เป็นต้นมา ซึ่งนับเป็นกฎหมายภายในฉบับแรกที่ได้บัญญัติถึงการกระทำผิดฐานโจรสลัด และให้ความหมายของการกระทำอันเป็นโจรสลัดไว้เป็นการเฉพาะว่ามีการกระทำเป็นอย่างไร ต้องมีองค์ประกอบอย่างไรบ้าง กล่าวคือ

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ

⁹จิตติ ดิงศรัทีย, กฎหมายอาญาภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2525), หน้า 108. หยุต แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514), หน้า 23. รอสถ วกสิน, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาคหนึ่ง (พระนคร: โรงเรียนสืบสวนกรมตำรวจ, 2502). หน้า 80. เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, กฎหมายอาญาภาค 1, (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการบริการทางวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528) หน้า 55.

¹⁰สมเจตน์ มงคลหัตถี, "ปัญหากฎหมายว่าด้วยการปราบปรามโจรสลัด, หน้า 52.

¹¹ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 240 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 29 ธันวาคม 2534, หน้า 90-91.

"การกระทำอันเป็นโจรสลัด" หมายความว่า

(ก) ยึด หรือเข้าควบคุมเรือลำใด โดยใช้กำลังหรือโดยขู่เข็ญว่าจะกระทำอันตรายต่อเรือ หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือโดยขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายต่อบุคคลในเรือนั้น

(ข) ทาลายเรือ ทำให้เกิดความเสียหายแก่เรือ หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันน่าจะเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่เรือ

(ค) หน่วงเหนี่ยว กักขัง หรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย หรือ

(ง) ชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์

ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวงหรือในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ไม่ว่าจะ เป็นของประเทศใดโดยบุคคลในเรือเอกชนหรืออากาศยานเอกชนลำหนึ่งต่อเรือบุคคล หรือทรัพย์สินในเรืออีกลำหนึ่ง และได้กระทำไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของผู้กระทำนั้น

เมื่อพิจารณาคำจำกัดความของการกระทำอันเป็นโจรสลัดตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นโจรสลัด พ.ศ. 2534 แล้วจะเห็นได้ว่า การกระทำอันเป็นโจรสลัดมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ เป็นการกระทำที่มุ่งในทางส่วนตัว เป็นการกระทำโดยผู้ที่อยู่ในเรือหรืออากาศยานต่างลำกัน และต้องเป็นการกระทำในทะเลหลวงหรือเขตเศรษฐกิจจำเพาะ¹² และที่สำคัญคือโจรสลัดมีความหมายอย่างกว้าง ไม่จำกัดแค่ชิงทรัพย์หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 7 (3) เท่านั้น

ดังนั้น เมื่อความผิดฐานชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 7(3) มีวัตถุประสงค์ และลักษณะความผิด เป็นอย่างเดียวกันกับความผิดฐานโจรสลัด ตามกฎหมายลักษณะอาญา หรือกล่าวได้ว่าเป็นความผิดอันเดียวกันกับความผิดฐานโจรสลัด ตามกฎหมายลักษณะอาญา แต่เมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา

¹²ประเทศไทยได้ประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ 200 ไมล์ ตามราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 98 ตอนที่ 30 (ฉบับพิเศษ) วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534.

พ.ศ. 2499 ได้มีการเปลี่ยนหรือเลิกใช้ความผิดฐานโจรสลัด มาเป็นความผิดฐานชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวงแทน ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ยังคงบัญญัติความผิดฐานโจรสลัดไว้ จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความและ บังคับใช้ได้ทั้งสองประการต่อไปนี้

ประการแรก เป็นเรื่องของฐานความผิดที่พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องขอให้คืน หรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายได้ โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้บัญญัติฐานความผิดที่พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายได้เพียง 9 ประเภท คือ ลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก น้อโกง ยักยอก และรับของโจร เท่านั้นการที่ยังคงบัญญัติความผิดฐานโจรสลัดไว้รวมอยู่ด้วย จึงก่อปัญหาในการตีความและการบังคับใช้ว่า เมื่อความผิดฐานโจรสลัด มีความหมายในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปกว้างกว่าการชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำลงในทะเลหลวง เท่านั้น กล่าวคือ ยังรวมถึงการกระทำความผิดอาญาอย่างอื่นในทะเลหลวงไว้ด้วย เช่น ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราฆ่าผู้อื่น ทารายผู้อื่นถึงแก่ความตาย ทำให้เสียทรัพย์ และความผิดต่อ เสรีภาพ เหล่านี้เป็นต้น เมื่อเกิดความผิดฐานโจรสลัดตามความหมายอย่างกว้างขึ้นแล้ว พนักงานอัยการจะมีอำนาจในการฟ้องเรียกค่าเสียหาย หรือขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์แทนผู้เสียหายได้มากขึ้นกว่าเดิม แม้ในความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ความผิดต่อเสรีภาพ ความผิดต่อชีวิต และร่างกาย พนักงานอัยการก็จะมีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายได้ จึงเป็นการขยายฐานความผิดที่เคยจำกัดไว้เพียง 9 ประเภทออกไปโดยมิใช่เหตุผลหรือทฤษฎีตามหลักนิติศาสตร์ แต่เป็น ปัญหาในการตีความคำในกฎหมาย (LEGAL TERM) จนเกิดปัญหาทางปฏิบัติขึ้นได้

โดยปกติแล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความนั้นส่วนหนึ่งถือว่า มีหน้าที่ที่จะตอบสนอง กฎหมายสารบัญญัติ หรืออำนาจการให้เป็นไปตามกฎหมายสารบัญญัติให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต้องมีแนวทาง หรือทิศทางการใช้ที่สอดคล้องกับกฎหมายสาร บัญญัติ คือ สร้างความชัดเจนแน่นอนขึ้นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อที่ประชาชนทั่วไป จะได้ทราบได้

ดังนั้น เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ยังคงบัญญัติ ความผิดฐานโจรสลัดไว้ ย่อมเกิดปัญหาว่าโจรสลัดนั้นมีความหมายอย่างแคบ ตามประมวล กฎหมายอาญา มาตรา 7(3) คือ การชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำความผิดในทะเลหลวง เท่านั้นหรือจะมีความหมายอย่างกว้าง ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำ อันเป็นโจรสลัด พ.ศ. 2534 ซึ่งมีความหมายกว้างกว่าตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

โดยหลักการตีความแล้วถือว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหน้าที่สนองตอบ หรืออำนวยความสะดวกเป็นไปตามกฎหมายสารบัญญัติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประมวลกฎหมายอาญา เมื่อ ความผิดฐานชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำความผิดในทะเลหลวง ตามมาตรา 7(3) คือ ความผิดฐานโจรสลัด ตามกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งเป็นความผิดฐานโจรสลัด ตามความหมาย อย่างแคบ การตีความคำว่า "โจรสลัด" ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7(3) แต่เนื่องจาก พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นโจรสลัด พ.ศ. 2534 นอกจากจะถือเป็นกฎหมายสารบัญญัติอันหนึ่งซึ่งมีโทษในทางอาญาแล้วยัง เป็นกฎหมายภายในที่บัญญัติความผิดฐานโจรสลัดไว้อย่างสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศอันเป็นที่ ยอมรับไปทั่วโลก การที่จะตีความคำว่า "โจรสลัด" ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 43 โดยละเอียด ไม่พิจารณาถึงคำจำกัดความคำว่า "โจรสลัด" ตามพระราช บัญญัติป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นโจรสลัด พ.ศ. 2534 อย่างไม่สามารถทำให้ เหตุผลที่ตีความนี้ ก็ย่อมเป็นการไม่เหมาะสม และก่อให้เกิดปัญหาในการตีความและบังคับใช้กฎหมาย นักนิติศาสตร์

แต่ถ้าได้มีการแก้ไขในจุดนี้ เพื่อที่จะให้เกิดความชัดเจนแน่นอนในตัวบท กฎหมายโดยแก้คำว่า "โจรสลัด" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เป็นชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำความผิดในทะเลหลวง ให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมาย อาญามาตรา 7(3) หรือ คงคำว่า "โจรสลัด" ไว้โดยให้มีความหมายตาม พระราชบัญญัติ ป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นโจรสลัด พ.ศ. 2534 อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิด ความชัดเจนแน่นอน ขจัดปัญหาในการตีความทั้งหมดไปไม่ว่าจะ เป็นปัญหาเล็กหรือใหญ่ก็ตาม ประการที่สอง เป็นเรื่องของความไม่จำเป็นที่จะต้องบัญญัติความผิดฐาน โจรสลัดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เพราะความผิด 9 ประเภท

คือ ลักทรัพย์ รังราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กระจอก ก่อโจง ยักยอก และรับของโจร นั้นไม่จำกัดแต่เฉพาะความผิดตามบทมาตราหลักที่กำหนดลักษณะความผิดนั้น ๆ ขึ้นเท่านั้น แต่รวมถึงความผิดตามบทมาตราอื่น ๆ ที่เข้าลักษณะความผิดนั้น ๆ ด้วย¹³

ดังตัวอย่างเช่น กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยว่าเป็นเจ้าพนักงาน ยักยอกทรัพย์ ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 กับขอให้จำเลยหรือชำระเงิน ที่ยักยอกให้แก่ทางราชการ จำเลยโต้แย้งว่าพนักงานอัยการโจทก์ไม่ได้ฟ้องขอให้ลงโทษฐาน ยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 (มาตราหลัก) โจทก์ไม่มีอำนาจขอให้คืนหรือ ชำเงิน วินิจฉัยว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ที่ให้อัยการเรียก ทรัพย์คืนหรือราคาคืนในคดียักยอกทรัพย์นั้น หมายความว่ารวมถึงการเรียกทรัพย์คืนในคดีที่เจ้าพนักงาน ยักยอกทรัพย์ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 ด้วย¹⁴

ดังนั้น เมื่อเกิดความผิดฐานชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำความผิดในทะเล หลวงขึ้น จึงถือว่าเป็นความผิดตามบทมาตราอื่นที่เข้าลักษณะความผิดตามบทมาตราหลัก คือ ชิงทรัพย์ หรือ ปล้นทรัพย์ พนักงานอัยการจึงมีอำนาจขอให้คืนหรือชำระราคาทรัพย์คืนแทนผู้เสียหายได้ในความผิดฐาน ชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์ ซึ่งได้กระทำความผิดในทะเลหลวง โดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติความผิดฐาน "โจรสลัด" ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 หากการบัญญัติไว้จะเป็นการไม่จำเป็นหรือก่อปัญหาในการตีความตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

4.1.2 ปัญหาในการบังคับใช้บางประการของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา มาตรา 43 โดยเปรียบเทียบ มาตรา 192 วรรคสาม

การฟ้องคดีแพ่ง เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญามีที่มาจากกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งออกประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2451 และเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ บัญญัติถึงหลักเกณฑ์การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาโดยบัญญัติไว้ในภาค 1 ว่าด้วยข้อบังคับ ต่าง ๆ หมวดที่ 10 ว่าด้วยการร้องขอทรัพย์คืนและขอค่าเสียหาย (มาตรา 87-96) และ เรียกว่า "การฟ้องคดีทางแพ่งอันเกี่ยวข้องด้วยความผิดฐานอาญา" แต่บทบัญญัติที่เป็นที่มาของการ

¹³คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 133.

¹⁴คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 631/2511.

ำให้อำนาจแก่พนักงานอัยการฟ้อง เรียกทรัพย์สินหรือำให้ชำระค่าแทนผู้เสียหายได้บัญญัติไว้ก่อนหน้า ที่กฎหมายฉบับนี้ประกาศใช้บังคับแล้ว คือ พระราชบัญญัติเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา ร.ศ. 126 มีรายละเอียดดังนี้

มาตรา 1 "ในคดีเรื่องลักทรัพย์ แย่งชิง วิ่งราว ปล้นทางบก ทางน้ำ กันธชก ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ผู้อื่นเป็นประโยชน์ของตนในทางอาญา และรับของโจรใด ๆ ที่ เจ้าพนักงานอัยการเป็นผู้ยื่นคำหากกล่าวโทษผู้กระทำความผิดตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติวิธี พิจารณาความอาญามีโทษนั้น เพื่อเรียกทรัพย์สินหรือราคาของทรัพย์สิน ซึ่งผู้เจ้าของได้เสียไปโดยผิด กฎหมายในคดีอาญาที่ว่ามาแล้วนั้นคืนจากผู้ต้องหาได้"

และต่อมาเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญฉบับปัจจุบัน มาตรา 43 ซึ่งยังคงหลักเดิมไว้ทั้งหมดทั้งวิธีการและฐานความผิด โดยบัญญัติว่า "คดีลักทรัพย์ วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมี สิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากกระทำความผิดคืน เมื่อพนักงานอัยการ ยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย "ซึ่งมาตรา 43 นี้ตั้งแต่เริ่มมาใช้ มาจนกระทั่งปัจจุบันยังมิได้มีการแก้ไขปรับปรุงแต่อย่างใดในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 192 มีการแก้ไขปรับปรุงหลายครั้งทั้ง ๆ ที่มาตรา 43 ก็ประสบปัญหาใน ทางทฤษฎีและปฏิบัติเช่นเดียวกันกับมาตรา 192 ก่อนปรับปรุงแก้ไข ซึ่งจะขอยกตัวอย่างอธิบาย เฉพาะวรรคสามของมาตรา 192 เท่านั้นเพื่อให้เห็นวิวัฒนาการในเรื่องฐานความผิดเกี่ยว กับทรัพย์สิน ของทั้งสองมาตราที่ต่างกันหรือเหลื่อมล้ำกันอยู่

ก่อนที่มาตรา 192 วรรคสามฉบับปัจจุบันมีผลใช้บังคับอยู่นี้ ได้มีการแก้ไข ปรับปรุงมาแล้วหลายครั้ง โดยก่อนที่จะมีการแก้ไข 2 ครั้งหลังนี้ มาตรา 192 เดิมนั้นบัญญัติว่า "ห้ามมิให้พิพากษาหรือสั่งเกินค่าขอหรือที่มิได้กล่าวในฟ้อง

ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงที่กล่าว ในฟ้อง ให้ศาลยกฟ้องคดีนั้น

ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงบางข้อดังกล่าวในฟ้องและตามที่ปรากฏทางพิจารณา ไม่ใช่เป็นเรื่องที่โจทก์ประสงค์ให้ลงโทษ ห้ามมิให้ศาลลงโทษจำเลยในข้อเท็จจริงนั้น ๆ ฯลฯ"

ความหมายของบทบัญญัติในมาตรา 192 วรรคสามมีว่า เมื่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางพิจารณาชัดเจน แต่ที่กล่าวในฟ้องถึงข้อเท็จจริงนั้นเป็นเพียงเรื่องอารมณ์ทรมานมาซึ่งตัวความคิดที่โจทก์ขอให้ลงโทษแล้ว ศาลจะลงโทษในข้อเท็จจริงนั้นไม่ได้ เรื่องที่ว่าโจทก์ไม่ได้ประสงค์ให้ลงโทษนั้นก็มีความหมายธรรมดา เช่น บุกรุกเข้าไปในบ้านและทําร้ายเจ้าของบ้านโจทก์บรรยายข้อเท็จจริงพร้อมมูล และมุ่งให้ศาลลงโทษฐานทําร้ายร่างกายฐานเดียวดังนี้ แม้ทางพิจารณาจะมีความว่ามีการบุกรุกด้วยดังนี้ ศาลไม่ลงโทษฐานบุกรุก¹⁵

และต่อมาแม้ว่าจะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมวรรคสองของ มาตรา 192 ไปครั้งหนึ่งแล้ว แต่ก็ยังปรากฏว่าการที่ข้อเท็จจริงในทางพิจารณาต่างกับข้อเท็จจริงในฟ้องยังเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้องคดีที่ฟ้องว่าจำเลยทําคิดฐานหนึ่ง แต่เมื่อปรากฏจากการพิจารณาแล้วเป็นความคิดอีกฐานหนึ่ง เช่น ฟ้องว่าลักทรัพย์ ได้ความว่ารับของโจรหรือได้ความว่ายกยอกหรือยกยอกเก็บของตก หรือได้ความว่าน้อโรง หรือฟ้องว่าฆ่าคนตายโดยเจตนา แต่ได้ความว่าทําให้ตายโดยประมาท ฯลฯ เหล่านี้เป็นเหตุให้ต้องยกฟ้องแล้วฟ้องใหม่ก็ไม่ได้เพราะต้องห้ามตามมาตรา 39(4)¹⁶ จึงได้มีการแก้ไขด้วยบท มาตรา 192 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2522 เพิ่มวรรคสามโดยมีข้อความอย่างเดียวกับธรรมนูญศาลทหาร มาตรา 60 ดังนี้

"ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้นเป็นรายละเอียด เช่นเกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่กระทำความผิดหรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กรรโชก น้อโรง ยกยอก และรับของโจรหรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนากับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันข้อสาระสำคัญเว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่าการที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้"

¹⁵ทวิ เจริญพิทักษ์, คำอธิบายโดยพิศดาร และระเบียบปฏิบัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (พิมพ์ครั้งที่ 2) (พระนคร; อักษรการพิมพ์, 2497), หน้า 702.

¹⁶รูกเมน ภัทรภิมย์, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา; วิธีพิจารณาชั้นศาล, (พิมพ์ครั้งที่ 4) (กรุงเทพมหานคร; มิตรนราการพิมพ์, 2531), หน้า 84.

ต่อมาครั้งหลังสุดได้มีการแก้ไข มาตรา 192 วรรคสามโดย พระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 ได้ผ่อนคลาย
ความเคร่งครัดและผ่อนคลายความหมายของหลัก "ข้อเท็จจริงต่างกับฟ้อง" ทั้งสองความหมาย
คือ¹⁷

ในความหมายที่เป็นฐานความผิดและในความหมายของรายละเอียดแห่งการ
กระทำผิด และที่สำคัญข้อยกเว้นตามมาตรา 192 วรรคสามมิใช่เป็นข้อยกเว้นเด็ดขาด
เพราะความในตอนที่ยกกำหนดไว้ว่าการลงโทษในเรื่องที่ข้อเท็จจริงต่างกับฟ้องได้นั้นต้องอยู่ใน
ข้อยกเว้น 2 ประการคือ ข้อที่ฟ้องผิดไปจะต้องไม่เป็นเหตุให้จำเลยหลายต่อผู้ และศาลจะลง
โทษจำเลยเกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้องไม่ได้

ส่วนความหมายที่เป็นฐานความผิดซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สามารถชี้ความแตกต่าง
ของวิวัฒนาการของมาตรา 192 และมาตรา 43 ได้นั้นแยกพิจารณาได้ดังนี้

ลักษณะแรก เป็นฐานความผิดที่ระบุชื่อฐานโดยเฉพาะ คือต่างกันระหว่าง
การกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กระชก ริดเอาทรัพย์ น้อโรงง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก
รับของโจร ตามลักษณะนี้ความผิดที่ระบุชื่อแต่ละฐานมีองค์ประกอบความผิดแตกต่างกันแต่ข้อเท็จ
จริงตามความเป็นจริงอาจใกล้เคียงกัน เช่น ลักทรัพย์ได้แก่การเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปโดย
เจตนาทุจริต ส่วนรับของโจรได้แก่ การรับทรัพย์โดยรู้ว่าเป็นทรัพย์ที่ได้มาโดยการกระทำผิด
ผู้รับของโจรจะต้องไม่เป็นตัวผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์หรือฐานอื่นใดเกี่ยวกับทรัพย์นั้นเสียเอง
แต่ข้อเท็จจริงของการกระทำผิดอาจเกิดขึ้นใกล้เคียงกันมาก ดังนั้นหากโจทก์ว่าจำเลย
ลักทรัพย์ แต่ศาลเห็นว่า การกระทำของจำเลยเป็นรับของโจร ศาลย่อมลงโทษฐานรับของโจร

ลักษณะที่สอง เป็นความผิดที่แตกต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนา
ประมาทซึ่งปกติถือว่าแตกต่างกันในสาระสำคัญแต่โจทก์อาจไม่ทราบแน่ชัดว่าจำเลยกระทำโดย
เจตนาหรือประมาท ดังนั้นไม่ว่าโจทก์ฟ้องฐานใด ศาลย่อมพิพากษาลงโทษจำเลยตามที่ศาล
พิจารณาความได้

¹⁷พิทักษ์ จักรางกูร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 285-286.

จึงมีการแก้ไขมาตรา 192 วรรคสามเป็นดังนี้ว่า "ในกรณีที่ข้อแตกต่างนั้น เป็นเพียงรายละเอียด เช่นเกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่กระทำความผิดหรือต่างกันระหว่างการ กระทำความผิดฐานลักทรัพย์ กระชก รีดเอาทรัพย์ ฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร และทำให้เสียทรัพย์หรือต่างกันระหว่างการกระทำความผิด โดยเจตนากับประมาทมิใช่ถือว่าต่างกัน ในข้อสาระสำคัญ ทั้งมิใช่ถือว่าข้อพิจารณาได้ความนั้น เป็นเรื่องเกินคำขอหรือเป็นเรื่องที่โจทก์ ไม่ประสงค์ให้ลงโทษจำเลยเกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้องไม่ได้"

จึงเห็นได้ชัดในจุดนี้ว่าตั้งแต่มีการใช้ทั้งสองมาตราคือ มาตรา 43 และมาตรา 192 ได้มีการแก้ไขปรับปรุง มาตรา 192 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวรรคสาม มากกว่ามาตรา 43 ทั้ง ๆ ที่มีปัญหาในการใช้พอ ๆ กัน โดยมาตรา 192 วรรคสามนั้นได้มีการแก้ไขปรับปรุงจนเห็นวิวัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานี้อย่างเด่นชัด โดยมีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันตามความเป็นจริงมากกว่า มาตรา 43 ซึ่งมีได้มีการแก้ไขปรับปรุงให้ สามารถจัดปัญหาการตีความและบังคับใช้ และยังไม่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน ทั้งนี้อาจเป็น เพราะไม่มีการสังเกตเห็นความสำคัญของสิทธิของผู้เสียหายในการขอให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สิน หรืออำนาจของพนักงานอัยการในการใช้สิทธิดังกล่าวแทนผู้เสียหาย ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบทั้งสองมาตราจะเห็นว่า มาตรา 192 วรรคสามมีจุดเด่นตรงที่ได้เพิ่มฐานความผิดที่สามารถลงโทษจำเลยตามที่พิจารณาได้จากที่มีอยู่เดิมคือ รีดเอาทรัพย์ โกงเจ้าหนี้ และทำให้เสียทรัพย์ ซึ่งฐานความผิดเหล่านี้ไม่เคยมีบัญญัติไว้ในมาตรา 43 เช่นกันทั้ง ๆ ที่มีความจำเป็นที่สมควร บัญญัติไว้ แต่ก็ไม่เคยมีการปรับปรุงแก้ไขแต่อย่างใดตามที่กล่าวมาแล้ว และเหตุผลประการ สำคัญที่สุดที่สามารถชี้ชัดความเหมาะสมที่สมควรแก้ไขมาตรา 43 ให้มีฐานความผิดเพิ่มขึ้นตาม มาตรา 192 วรรคสาม (ฉบับปัจจุบัน) คือ มาตรา 192 วรรคสามนี้เป็นบทบัญญัติที่

กระทบต่อตัวจำเลยมากที่สุดเพราะเป็นบทบัญญัติที่เข้าเป็นการลงโทษจำเลย* ยังมีการแก้ไขให้เหมาะสมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจุดนี้ ส่วนมาตรา 43 นั้นเป็นเพียงบทบัญญัติที่ว่าการทดแทนสิทธิทางแพ่งของผู้เสียหายเท่านั้นมิใช่บทบัญญัติที่มุ่งลงโทษแก่จำเลยทางอาญาแต่อย่างใดใหม่ แต่มุ่งที่จะเยียวยาความเสียหายทางแพ่งของผู้เสียหาย ทั้งศาลก็ยังสามารถกำหนดความเสียหายทางแพ่งนี้เองได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ตามที่กล่าวมาแล้วโดยไม่เกินความเป็นจริง และขอบเขตการใช้และตีความมาตรา 43 ก็กว้างกว่าบทบัญญัติในมาตราอื่น ๆ หรือ มาตรา 192 วรรคสาม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่สมควรจะแก้ไขฐานความผิดในมาตรา 43 ให้เพิ่มตามมาตรา 192 วรรคสามได้โดยปราศจากปัญหาใด ๆ

4.1.3 ฐานความผิดทางอาญาเกี่ยวกับทรัพย์ที่สมควรบัญญัติเพิ่ม

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าฐานความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ที่ให้อำนาจพนักงานอัยการเรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนผู้เสียหายนั้นมีเพียง 9 ประเภทคือ ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ฝ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ในขณะที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคสามได้เพิ่มฐานความผิดคือ รีดเอาทรัพย์ โกงเจ้าหนี้ และทำให้เสียทรัพย์ เพื่อศาลสามารถลงโทษจำเลยได้ หากทางพิจารณาได้ความเช่นนั้น ดังนั้นนอกจากเหตุผลที่สมควรเพิ่มฐานความผิดในมาตรา 43 ตามมาตรา 192 วรรคสามแล้ว ความผิดฐาน รีดเอาทรัพย์ โกงเจ้าหนี้ และทำให้เสียทรัพย์ ยังมีความเหมาะสมที่จะบัญญัติไว้ใน มาตรา 43 อีกประการหนึ่ง คือเรื่องลักษณะของการกระทำความผิด กล่าวคือ

---

* เป็นการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 ในมาตรา 18 ซึ่งบัญญัติว่า โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์คืน

ความผิดฐานริดเอาทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 338¹⁸ นั้น อยู่ในหมวด 2 ลักษณะ 12 ซึ่งเป็นความผิดหมวดเดียวกันกับความผิดฐานกรรโชกชิงทรัพย์ และปล้นทรัพย์ และมีลักษณะของการกระทำความคิดที่สำคัญ คือ ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ ทรัพย์สินของผู้เสียหายไปเช่นเดียวกันกับความผิดฐาน กรรโชก ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ ซึ่งความผิดฐานริดเอาทรัพย์สินนี้ต้องตามหลักการฯของมาตรา 43 ที่ว่าความคิด 9 ลักษณะนี้ เจ้าของผู้เสียหายต้องพรากจากการครอบครองแห่งทรัพย์สินของเขาไป แต่กรรมสิทธิ์นั้นยังมีสิทธิที่จะติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของเขาอยู่ ฉะนั้น มาตรา 43 จึงบัญญัติให้พนักงานอัยการเรียกทรัพย์สินที่ จำเลยได้ไปจากการกระทำความคิดต่าง ๆ เหล่านี้เสียจากจำเลยแทนผู้เสียหาย ถึงแม้โดยสภาพของการเรียกคืน หรือราคาทรัพย์สินนี้จะเป็นของส่วนบุคคลก็ดี¹⁹ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะ บัญญัติความผิดฐานริดเอาทรัพย์สินเพิ่มไว้ในมาตรา 43

¹⁸ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499.

มาตรา 339 ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้ยอมมาทำหรือยอมจะให้ตนหรือผู้อื่นได้ประโยชน์ ในลักษณะที่เป็นทรัพย์สิน โดยขู่เข็ญว่าจะเปิดเผยความลับ ซึ่งการเปิดเผยนั้นจะทำให้ผู้ถูกขู่เข็ญ หรือบุคคลที่สามเสียหาย จนผู้ถูกข่มขืนใจยอมเช่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานริดเอาทรัพย์สิน ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท

¹⁹ทวิ เจริญพิทักษ์, คำอธิบายโดยพิศดาร และระเบียบปฏิบัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (พิมพ์ครั้งที่ 2) (พระนคร; อักษรสารการพิมพ์, 2497), หน้า 180.

ในความคิดฐานโรงเจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 349 และ 350²⁰ นั้นอยู่ในหมวด 4 ลักษณะ 12 ซึ่งเป็นความคิดเกี่ยวกับทรัพย์เช่นเดียวกัน แม้ว่าความคิดฐานโรงเจ้าหนี้ตามมาตรา 349 และ 350 นี้มีลักษณะแตกต่างจากความคิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ หรือปล้นทรัพย์²¹ ก็ตามตรงที่ไม่ได้ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สิ้นของผู้เสียหายไปแต่อย่างใด แต่ก็ เป็นความคิดเกี่ยวกับทรัพย์ในลักษณะ 12 เช่นกัน ซึ่งทำให้ผู้เสียหายเกิดความเสียหายทางแพ่งได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพย์ย่อมมีสิทธิกระทำแก่ทรัพย์ได้ตามชอบใจ แต่ถ้าเจ้าของทรัพย์เอาทรัพย์ไปจําจำเขาไว้ ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861²¹ ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้รับจําจำทรัพย์ซึ่งเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 349 ฉะนั้นถ้าเจ้าทรัพย์มาเอาทรัพย์ที่จําจำนั้นไปเสียโดยผู้รับจําจำไม่ยินยอม ผู้รับจําจำย่อมเสียหาย²² แม้ว่าทรัพย์นั้นจะไม่ใช่ของผู้รับจําจำแต่ก็ได้รับครอบครองทรัพย์นั้นไว้ และมีหนี้ที่เป็นคุณที่จะบังคับเอากับตัว

²⁰ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499.

มาตรา 349 ผู้ใดเอาไปเสีย ทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งทรัพย์อันตนจําจำไว้แก่ผู้อื่น ถ้าได้กระทำเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับจําจำ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 350 ผู้ใดเพื่อมิให้เจ้าหนี้ของตนหรือของผู้อื่นได้รับชำระหนี้ทั้งหมด หรือแต่บางส่วน ซึ่งได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ ย้ายไปเสีย ซ่อนเร้นหรือโอนไปให้แก่ผู้อื่นซึ่งทรัพย์ใดก็ดี แก่สงฆ์ให้ตนเองเป็นหนี้จําจำอันไม่เป็นความจริงก็ดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

²¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 อันจําจำนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้จําจำ ส่งมอบสิ่งหรือทรัพย์สินหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้รับจําจำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้

²²หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3 เล่ม 2 (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 523.

ทรัพย์นั้นได้ อีกทั้งการโกงเจ้าหนี้ผู้รับจำนำเป็นการกระทำอันควรถูกลงโทษถึงขั้นที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เมื่อเกิดการกระทำความคิดขึ้นจึงควรจะคุ้มครองสิทธิของผู้รับจำนำให้พนักงานอัยการมีอำนาจเรียกให้ผู้กระทำความคิดคืนทรัพย์นั้นมาไว้ในความครอบครองของผู้รับจำนำดังเดิม*

ส่วนความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350 นั้นก็ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายซึ่งเป็นเจ้าหนี้ซึ่งได้ใช้หรือจะใช้สิทธิเรียกร้องทางศาลให้ชำระหนี้ ซึ่งสมควรจะคุ้มครองสิทธิดังกล่าวโดยบัญญัติความผิดฐานนี้เพิ่มในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ด้วยเพื่อเป็นแนวทางให้ศาลสามารถตัดสินคดีได้โดยสะดวก เพราะในการดำเนินคดีแล้วศาลจะไม่ให้พนักงานอัยการฟ้องเรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนผู้เสียหายในคดีอาญาฐานโกงเจ้าหนี้ เพราะความคิดอยู่คนละหมวดและองค์ประกอบต่างกันกับความผิดฐานฉ้อโกง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 392/2506) จึงสมควรบัญญัติความผิดฐานนี้ไว้ให้ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งความผิดตามมาตรา 350 นี้ บุคคลภายนอกก็อาจเป็นตัวการกระทำความคิดได้ ถ้าบุคคลภายนอกร่วมกระทำความคิดกับลูกหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 350 เช่น เจ้าหนี้ได้ใช้สิทธิทางศาลฟ้องเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้แล้ว แม้ยังไม่มีการบังคับคดี บุคคลภายนอกเข้ามาร่วมมือในการจำหน่ายหรือรับซื้อไว้โดยรู้อยู่แล้ว เช่นนั้นและโดยประสงค์ต่อผลเพื่อมิให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 463/2511)²³ จึงสมควรให้พนักงานอัยการเรียกทรัพย์คืนหรือให้ผู้กระทำความคิดชำระราคาค่าในคดีอาญานี้ได้เช่นเดียวกัน

*ในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ถือว่าการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย (Restitution) คือการคืนทรัพย์คืนให้แก่เจ้าของ หรือผู้ครอบครองทรัพย์ ตามวลีที่ว่า "TO RETURN PROPERTY TO THE OWNER OR PERSON ENTITLED TO POSSESSION" ดังนั้น จึงมีการคืนทรัพย์หรือชดเชยราคาให้แก่เจ้าหนี้ผู้ครอบครองทรัพย์นั้นโดยมีหนี้อันเป็นคุณที่จะบังคับเอากับทรัพย์นั้น โดยให้เหตุผลว่า ผู้ที่เอาทรัพย์ไปนั้นไม่ควรจะร่ำรวยขึ้นหรือได้ประโยชน์ใด ๆ อันมีอาจอ้างได้โดยชอบตามกฎหมาย

²³สุบิน พูลพัฒน์, คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายอาญา (ตอน 5)

(ชนบุรี; สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2514), หน้า 221.

แต่ในความคิดที่ 2 ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 350 นั้น เป็นการ
 แก่งให้ตนเอง (ผู้กระทำความผิด) เป็นหนี้จำนวนใดอันไม่เป็นความจริง นั้นจะเห็นว่าเป็น
 เรื่องที่ผู้กระทำความผิดหรือบุคคลภายนอกยังมิได้ทรัพย์ของลูกหนี้ไปแต่อย่างใด เพียงแต่คบ
 คิดสมยอมกันเป็นหนี้เพื่อจะได้มาขอเจ็ลย เป็นต้น²⁴ ดังนี้การจะให้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกซึ่ง
 เป็นตัวการร่วมกระทำความผิด คินหรือชดใช้ราคาทรัพย์มาตามทีสมยอมกันนั้นย่อมไม่เป็นธรรม
 แก่ฝ่ายจำเลยหรือผู้กระทำความผิด จึงสมควรที่จะบัญญัติความผิดฐานนี้ไว้ แต่ในการตีความและ
 บังคับใช้เมื่อเกิดความคิดที่ 2 ตามมาตรา 350 นี้ศาลจะตีความมาให้คุ้มครองสิทธิของจำเลย
 ใดโดยไม่ยอมให้พนักงานอัยการฟ้อง เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายในความคิดประเภทนี้
 ทัั้งไม่เกิดปัญหาในการใช้ เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 มีหลัก
 การการใช้ และตีความที่กว้าง เมื่อเห็นว่าผู้เสียหายไม่มีสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินหรือราคา ก็สา
 มารณาให้ผู้เสียหายไปฟ้อง เป็นคดีแพ่ง เพื่อเพิกถอนการฟ้องนั้นต่างหากเป็นอีกคดีหนึ่งได้

และในความคิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา
 358²⁵ เป็นความคิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่ได้กระทำความลงต่อทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวม
 อยู่ด้วยตามนัยอย่างเดียวกันกับความคิดฐานลักทรัพย์ และฐานยักยอก ซึ่งแม้จะไม่ทำให้ผู้กระทำ
 ความผิดได้ทรัพย์อะไรไปจากผู้เสียหายก็ตาม แต่ก็ได้ทำให้สูญเสียทรัพย์ หรือมูลค่าความเป็น
 ทรัพย์ไปในทันที มีความร้ายแรงเท่า ๆ กับการพรากเอาทรัพย์นั้นไปจากผู้เสียหายซึ่งปกติ
 การลักทรัพย์ การชิงทรัพย์ฯ นั้นผู้เสียหายยังพอมีความหวังว่าจะได้ทรัพย์คืนมาในสภาพเดิมได้
 บ้าง แต่ความคิดฐานทำให้เสียทรัพย์นี้ ผู้เสียหายสูญเสียทรัพย์ หรือมูลค่าของทรัพย์ไปในทันที
 เช่น ตัดต้นไม้ไป หรือทำลายโรงต้นข้าวเสียหาย จึงมีแต่เพียงสิทธิที่จะให้ใช้ราคาทรัพย์คืน อีก
 ทัั้งโดยปกติในการก่ออาชญากรรมนั้นความคิดฐานทำให้เสียทรัพย์นี้เป็นความคิดเกี่ยวเนื่องกัน

²⁴หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3 เล่ม 2, หน้า 526.

²⁵ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499.

มาตรา 358 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์
 ซึ่งทรัพย์ของผู้อื่นหรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์
 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กับความผิดประเภทอื่น ๆ ในประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 หรือมักจะเกิดขึ้นพร้อมกัน แม้จะมีลักษณะของการกระทำความผิดที่ไม่ใกล้เคียงกันตามความเป็นจริงมาก เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์กับความผิดฐานรับของโจร²⁶ ก็ตามแต่ในความเป็นจริงมักจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันกับความผิดฐานลักทรัพย์ เช่น การทุบกระจกรถยนต์เข้าไปจอดเอาเครื่องเสียง การจัดทาลายประตูเพื่อเข้าไปลักทรัพย์ในเคหสถาน หรือการทำลายตู้รับรษณีย์เพื่อเอาทรัพย์สินในตู้ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งกระทบต่ออิทธิในทรัพย์สินของผู้เสียหายในคราวเดียวกัน การที่จะพิจารณาความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ไปพร้อมกับความผิดฐานอื่นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เสียในคราวเดียวกันก็จะ เป็นการสะดวกต่อศาลและผู้เสียหายจึงสมควรที่จะบัญญัติความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ เพิ่มไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 เช่นเดียวกันกับความผิดฐานริดเอาทรัพย์ และโกงเจ้าหนี้

ส่วนความผิดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินฐานสุดท้ายที่จะพิจารณาเป็นความผิดในหมวด 8 ลักษณะ 12 คือ ความผิดฐานบุกรุก (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 362-366) ซึ่งเป็นความผิดที่มีลักษณะการกระทำความผิด หรือผลแห่งการกระทำความผิดต่างไปจากความผิดประเภทอื่น ๆ ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 กล่าวคือ ความผิดฐานบุกรุกนี้ ไม่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินอะไรจากผู้เสียหาย กรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ยังคงเป็นของผู้เสียหายตามเดิมเพียงแต่ถูกรบกวนการครอบครอง หรือการใช้ทรัพย์สินเท่านั้น อีกทั้งไม่ได้ทำให้กรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์นั้นสูญหายไปจากผู้เสียหายได้ยกเว้นการครอบครองปรักภะ เมื่อมีการฟ้องคดีแล้วทางปฏิบัติจึงมีแต่การขับไล่จำเลยออกจากที่พิพาท หรือชดเชยค่าเสียหายที่เทียบได้กับค่าเช่าเท่านั้น ไม่มีการขอให้จำเลยคืนที่พิพาทหรือชำระราคาค่าที่พิพาททั้งหมดแต่อย่างใด เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยบุกรุกอสังหาริมทรัพย์ของผู้เสียหายจึงพิพากษาขับไล่จำเลยออกจากอสังหาริมทรัพย์สถานเดียวไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้เสียหายในการขอให้คืนหรือใช้ราคาค่าทรัพย์สินแต่อย่างใด เนื่องจากผู้เสียหายยังไม่ได้สูญเสียอสังหาริมทรัพย์ไปจากความผิดฐานบุกรุก จึงไม่มีความจำเป็นที่จะบัญญัติความผิดฐานบุกรุกไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 43

²⁶พิพรรณ จักรางกูร, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 285.

4.2 ปัญหาการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญาในส่วนของพนักงานอัยการและศาล

4.2.1 การดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญาโดยผู้เสียหายร่วมกับพนักงานอัยการ

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าผู้มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญามี 2 ประเภท คือ ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่ง และพนักงานอัยการ ซึ่งผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญามีความหมายกว้างกว่าผู้เสียหายในคดีอาญา โดยหมายถึงบุคคลที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายแพ่งอันอาจเสนอคดีของตนต่อศาล ส่วนแพ่งได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 และรวมถึงบุคคลอื่นผู้สืบสิทธิของบุคคลนั้น เช่น ทายาท หรือผู้จัดการมรดกด้วย ดังนั้นในการฟ้องคดีจึงสามารถแยกเป็นหลายกรณีดังนี้

กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แต่ฝ่ายเดียว เป็นกรณีปกติในทางปฏิบัติเช่น เมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้น ผู้เสียหายอาจเพียงแต่ไปร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงาน ๆ จะดำเนินการต่อไปเองตามกฎหมายโดยจะสืบสวนและสอบสวนพยานหลักฐาน จากเห็นว่ามีหลักฐานเพียงพอที่จะจับกุมหรือหาทางอย่างอื่นเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหาแล้วส่งพนักงานอัยการพิจารณาคำเนินการไปจนคดีเสร็จสำนวน ซึ่งโดยทั่วไปผู้เสียหายมักจะปล่อยให้เป็นที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ เพราะว่าการแรก เจ้าหน้าที่ของรัฐมีเครื่องมือพร้อมที่จะดำเนินการนั้นอยู่แล้ว ผู้เสียหายไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพื่อดำเนินการฟ้องร้องเอง ประการที่สองเจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจตามกฎหมายในการสืบสวนสอบสวนหาพยานหลักฐาน มีอำนาจติดตามจับกุมผู้กระทำความผิด การดำเนินการของเจ้าพนักงานโดยทั่ว ๆ ไปจึงมีผลดีกว่า²⁷

กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์แต่ฝ่ายเดียว คดีอาญาเรื่องหนึ่งอาจเป็นได้ว่าผู้เสียหายไม่ได้ไปร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงาน ๆ จึงไม่ทราบว่ามี การกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือแม้ว่าเจ้าพนักงานทราบมาโดยทางหนึ่งทางใดว่ามี การกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว แต่มีอาจดำเนินคดีให้ไม่ได้เพราะคดีนั้นเป็นความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งตามหลักแล้วพนักงานสอบสวนจะสอบสวนไม่ได้เว้นแต่ผู้เสียหายจะร้องทุกข์ก่อน และเมื่อคดีนั้นสอบสวนไม่ได้พนักงานอัยการก็ฟ้องคดีไม่ได้โดยนัยเช่น

²⁷คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 1, หน้า 95.

กัน²⁸ อีกกรณีหนึ่งอาจเป็นไปได้ว่า คดีนั้นได้มีการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานและมีการสอบสวนแล้ว แต่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น โดยเห็นว่าการกระทำของผู้ต้องหาไม่มีความผิดอาญาหรือเห็นว่า พยานหลักฐานไม่เพียงพอที่ศาลจะลงโทษ และโดยที่คำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีเอง²⁹ เมื่อผู้เสียหายมีความเห็นไม่ตรงกับความเห็นของพนักงานอัยการและไม่พอใจที่จะเห็นคดีระงับไปเพียงเท่านั้น ผู้เสียหายจึงอาจฟ้องคดีด้วยตนเองได้

ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง โจทก์มีสิทธิที่จะเรียกร้องบังคับตามสิทธิของตนได้ทุกกรณีเช่นเดียวกับคดีแพ่งธรรมดา เช่น การฟ้องเรียกร้องให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่สูญหายไป เนื่องจากการกระทำความผิด การฟ้องเรียกค่าเสียหาย เช่น ค่ารักษาพยาบาล และคดีเรื่องใด แม้ว่าได้ฟ้องในทางอาญาแล้วก็ไม่ตัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องในทางแพ่งอีก³⁰

โดยที่พนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างก็มีอำนาจฟ้องคดีอาญาด้วยกัน ดังนั้นต่างฝ่ายต่างก็อาจยื่นฟ้องการกระทำความผิดอาญาอันเดียวกันก็ได้ ซึ่งถ้าเป็นดังนั้นจำเลยก็จะถูกฟ้องในเรื่องเดียวกันถึงสองครั้ง พยานก็ต้องไปให้การถึงสองหน ศาลก็อาจจะต้องพิพากษาถึงสองคราวเป็นการสิ้นเปลือง และซ้ำซ้อน จึงได้มีวิธีให้ผู้มีอำนาจฟ้องคดีทั้งสองประเภทมาร่วมกันฟ้องอันเดียวกันได้ โดยให้เข้าเป็นโจทก์ร่วมกับฝ่ายที่ฟ้องไปแล้วก็ได้³¹ แต่ในทางปฏิบัติพนักงานอัยการจะไม่เข้าร่วมเป็นโจทก์ แต่จะฟ้องคดีขึ้นใหม่เสมอ ซึ่งอาจมีการขอให้รวมการพิจารณาเป็นคดีเดียวกันได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33³²

ในการที่พนักงานอัยการและผู้เสียหายจะเป็นโจทก์ร่วมกันนั้น ใช้หลักตามประมวล

²⁸ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120, 121.

²⁹ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 34.

³⁰ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 45.

³¹จกเมน ภัทรภิรมย์, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ; วิธีพิจารณาชั้นศาล (กรุงเทพฯ; มิตรนราการพิมพ์, 2530), หน้า 6.

³²เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติไว้เป็นพิเศษแล้ว³³ นอกเหนือจากนั้น เช่น การร้องสอดหรือ การที่ผู้เสียหายจะขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับผู้เสียหายด้วยกันไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 3320/2528, 3935/2529 และ 3292/2532) และการที่ผู้เสียหายจะขอเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้ต้องมีอำนาจในความคิดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 371 (ฐานพกอาวุธปืน) และความผิดตาม พ.ร.บ. จราจรทางบก เป็นต้น ดังนั้นการใช้สิทธิเรียกร้องขอให้จำเลยคืนหรือชำระค่าทรัพย์สินที่ได้สูญเสียเนื่องจากการกระทำความคิดอาญาเกี่ยวกับทรัพย์ของจำเลย มีอำนาจความคิดที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย จึงสามารถขอเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการได้ และมีผลดังนี้

- (1) ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ร่วมจะขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องเดิมของพนักงานอัยการไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1370/2522, 3833/2525)
- (2) ถ้าคำฟ้องของพนักงานอัยการบกพร่องเป็นเหตุให้ศาลยกฟ้องหรือลงโทษจำเลยเบาไป โจทก์ร่วมต้องรับผลแห่งความบกพร่องนั้นด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1583/2513, 417/2523)
- (3) เมื่อศาลอนุญาตให้ผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมแล้ว ผู้เสียหายหมดอำนาจที่จะไปยื่นฟ้องคดีของตนในเรื่องเดียวกันนั้นเป็นคดีหนึ่งต่างหาก แม้จะฟ้องเป็นความผิดคนละฐานก็ตาม ผู้เสียหายจะต้องเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง (คำพิพากษาฎีกาที่ 728/2494)
- (4) การที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วม ทำให้โจทก์ร่วมได้รับสิทธิประโยชน์บางประการที่พนักงานอัยการได้รับซึ่งถ้าผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องแต่ฝ่ายเดียว ผู้เสียหายจะมิได้รับประโยชน์เช่นนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1173/2494, 1103-1104/2496)
- (5) การเป็นโจทก์ร่วมทำให้โจทก์ร่วมมีฐานะเป็นโจทก์ในคดีนั้นร่วมกับพนักงานอัยการ การใดที่โจทก์ร่วมทำไป จึงต้องถือว่าเป็นการกระทำของโจทก์ในคดีนั้น แม้พนักงานอัยการจะมิได้กระทำการเช่นนั้นด้วยก็ตาม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1519/2497, 1000/2512 ประชุมใหญ่)

³³ดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 30, 31.

(6) แต่ด้วยการที่เจตกร่วมกระทำไปฝ่ายเดียวเป็นใบเพื่อประโยชน์ของเจตกร่วมเท่านั้น เจตกร่วมจะอาศัยสิทธิของพนักงานอัยการเพื่อปลดเปลื้องภาระที่เจตกร่วมพึงมีในฐานะของผู้เสียหายผู้เป็นเจตกร่วมมิได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 827/2491, 770/2499)

สิทธิของผู้เสียหายที่จะเป็นเจตกร่วมมิได้ก่อนที่ศาลชั้นต้นพิพากษาเท่านั้น ถ้าศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุดโดยอยู่ในระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้เสียหายจะขอเข้าเป็นเจตกร่วมไม่ได้ (ซึ่งแตกต่างกับกรณีที่พนักงานอัยการเป็นเจตกร่วมกับผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1010/2493, 392/2512) และความเป็นเจตกร่วมเกิดขึ้นเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตแล้วเท่านั้น แม้ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอไว้แล้วแต่ศาลยังไม่ได้สั่งอนุญาต ผู้เสียหายยังไม่มีฐานะเป็นเจตกร่วม นอกจากจะมีพฤติการณ์แสดงให้เห็นว่าศาลอนุญาตแล้ว (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1173/2494, 323/2510 ประชุมใหญ่)³⁴

ประการแรก ผู้เสียหายซึ่งเป็นเจตกร่วมจะขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องเดิมของพนักงานอัยการไม่ได้ ซึ่งศาลฎีกาได้วางหลักไว้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3833/2525 ว่า "เจตกร่วมไม่มีอำนาจขอแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องให้นอกเหนือไปจากฟ้องของพนักงานอัยการ หากศาลชั้นต้นสั่งงดโต้วสวนมูลฟ้องในส่วนที่เจตกร่วมแก้ และเพิ่มเติมฟ้องไว้ ก็มีอำนาจสั่งงดเสียได้" ซึ่งเป็นบรรทัดฐานในทางปฏิบัติตลอดมาจนทำให้เกิดความเข้าใจผิดไปว่า การที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นเจตกร่วมแล้วจะไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องทุกกรณีและโดยเด็ดขาด ให้ถืออาศัยคำฟ้องของพนักงานอัยการเป็นหลักเท่านั้น ซึ่งหากพิจารณาโดยต้องแท้แล้วจะเห็นว่าไม่เป็นเช่นนั้น เพราะการที่ศาลฎีกาได้วางหลักว่าเจตกร่วมไม่มีอำนาจขอแก้ไขและเพิ่มเติมฟ้องให้นอกเหนือไปจากฟ้องของพนักงานอัยการนั้น เป็นข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3833/2525 ว่า ผู้เสียหายที่เป็นเจตกร่วมยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องจากที่พนักงานอัยการฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 มาเป็น มาตรา 297 (3), (4) ซึ่งเป็นเรื่องให้เห็นได้ชัดว่าเป็นการขอแก้ไขหรือเพิ่มเติมฟ้องในลักษณะที่เป็นการลงโทษตัวจำเลยและเป็นการลง

³⁴คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 88-92.

โรงยิมที่หนักขึ้นเท่านั้นที่จะต้องห้ามมิให้แก้ไขหรือเพิ่มเติมห้องให้นอกเหนือไปจากห้องของพนักงานอัยการ

ดังนั้นหากจะมีการขอแก้ไขหรือเพิ่มเติมห้องโดยผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ร่วม ในเรื่องที่มีช้เป็นการแก้บทมาตราที่เป็นฐานความผิดที่จะลงโทษต่อตัวจำเลยไม่ว่าจะเป็นในทางที่เป็น การลงโทษหนักขึ้นหรือไม่ก็ตาม หากแต่เป็นเรื่องในทางแพ่งที่มุ่งจะเยียวยา บรรเทาความเสียหายในทางทรัพย์สินของผู้เสียหาย เช่น การขอเพิ่มค่าเสียหายจำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือ การขอแก้จำนวนทรัพย์สินที่ขอคืน หรือแก้ราคาทรัพย์สินที่ขอให้ชดเชย ในห้องของพนักงานอัยการ เช่นนี้ ย่อมมีความชอบธรรมที่จะขอแก้ไขหรือเพิ่มเติมได้ เพราะเป็นเรื่องที่มุ่งจะเยียวยาความเสียหายทางแพ่งมากกว่าการลงโทษต่อตัวจำเลยทางอาญา อีกทั้งเป็นการสมเจตนาarmacyของ กฎหมายที่ให้พิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานี้เสร็จไปในที่เดียว

ในจุดนี้ บุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาส่วนนี้ คือ ศาล และ พนักงานอัยการขาดบทบาทที่เด่นชัดขึ้นในการคุ้มครองสิทธิในการขอคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ของผู้เสียหายโดยศาลควรจะมีแนวปฏิบัติในทางเดียวกันว่า อนุญาตให้ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ ร่วมขอแก้ไขหรือเพิ่มเติมห้องได้ในกรณีที่กล่าวแทนผู้เสียหายหรือเมื่อฟ้องตามมาตรา 43 แล้วก็มีอำนาจขอเพิ่มค่าขอส่วนแพ่งได้ก่อนมีคำพิพากษาศาลชั้นต้น เพราะถือว่าคำขอนี้เป็นส่วนหนึ่ง แห่งคดีอาญาอยู่แล้ว (ไม่มีกำหนดระยะเวลาขอแก้ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 180) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3224/2524) และไม่ทำให้อาญเลยเสียเปรียบในการต่อสู้คดี แต่อย่างใด

ประการที่สอง เรื่องที่โจทก์ต้องรับผลแห่งความบกพร่องขอฟ้องพนักงานอัยการที่เป็น เหตุให้ศาลต้องยกฟ้องหรือลงโทษเบา การเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการต้องอาศัยคำ ฟ้องของพนักงานอัยการเป็นหลักถือเป็นคำฟ้องของผู้เสียหาย จึงต้องรับผิดชอบแห่งความบกพร่องนั้น เช่น คำฟ้องของพนักงานอัยการไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลยกฟ้อง การขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมยอม ตกไปด้วย เพราะไม่มีคำฟ้องของโจทก์ร่วมเหลือที่จะให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1583/2513) หรือคดีที่ถือว่าไม่ได้รับการร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แม้มีการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ การสอบสวนก็ไม่ชอบ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 417/2523) จึงเห็นได้

ว่าทางด้านของผู้เสียหายนั้นต้องพึ่งพาพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ดังนั้นพนักงานอัยการที่ฟ้องคดีโดยมีคำฟ้องที่บกพร่องไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ดี หรือฟ้องคดีโดยที่ยังมิได้มีการสอบสวนโดยชอบก็ดี เหล่านี้ ล้วนเป็นเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้สิทธิของผู้เสียหายทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่ตามที่กฎหมายเปิดช่องให้กระทำได้ จุดนี้พนักงานอัยการจึงควรมีบทบาทให้มากขึ้นในการตรวจตราคดีที่จะฟ้องโดยเฉพาะคดีที่เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ซึ่งผู้เสียหายอาจพึ่งพาโดยการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม ทั้งนี้เพื่อเอื้ออำนวยต่อสิทธิในการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินของผู้เสียหายอีกทางหนึ่งเพราะเมื่อผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการแล้ว ก็ถือว่าฟ้องคดีนั้นด้วยตนเอง ผู้เสียหายจะฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันนั้น แม้จะเป็นความคิดอีกฐานหนึ่งก็ไม่ได้ ถือว่าเป็นฟ้องซ้อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 วรรคสอง (1) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 728/2524)*

ประการที่สาม ในเรื่องค่าธรรมเนียมซึ่งผู้เสียหายได้รับสิทธิที่พนักงานอัยการได้รับด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 เช่น พนักงานอัยการมีคำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม (คือค่าขึ้นศาล) (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1173/2494, 1103-1104/2496) แต่ถ้านำชั้นอุทธรณ์ ผู้เสียหายอุทธรณ์ขอให้บังคับตามคำขอท้ายฟ้องฝ่ายเดียวโดยพนักงานอัยการมิได้อุทธรณ์ กลับต้องเสียค่าธรรมเนียม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 770/2499) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดความลักลั่นในทางปฏิบัติ และเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ตัวผู้เสียหายอย่างยิ่งที่ส่งผลให้มาตรา 43 ไม่มีผลในทางปฏิบัติเพราะผู้เสียหายเห็นว่าต้องเสียค่าใช้จ่ายมากโดยไม่มีหลักประกันใด ๆ ว่าจะสามารถได้ทรัพย์คืน ซึ่งจะขออธิบายโดยละเอียดในหัวข้อย่อยถัดไปในส่วนปัญหาเรื่องค่าธรรมเนียม

---

*ในเรื่องนี้มีนักกฎหมายที่ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวว่า ยังมีหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่สามารถนำมาใช้เป็นบทกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง เช่น NE BIS IN IDEM ในมาตรา 21, 39 แต่ศาลฎีกากลับนำเรื่องฟ้องซ้อนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้ซึ่งไม่ถูกต้อง ดู คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (พิมพ์ครั้งที่ 2) (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536), หน้า 9.

4.2.2 การฟ้องคดีซ้ำ การฟ้องคดีซ้อน และการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ

ในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญาในการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ไม่ว่าโดยผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกันก็ดี มักไม่ปรากฏปัญหาในด้านหลักกฎหมายในเรื่อง การฟ้องซ้ำ การฟ้องซ้อน หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ (ไม่ปรากฏในทางปฏิบัติการดำเนินคดีอาญา) เพราะในเรื่องดังกล่าวมีหลักกฎหมายและคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่แน่นอนชัดเจน ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าผู้มีอำนาจฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา มี 2 ประเภท คือ ผู้ได้รับความเสียหายทางแพ่ง และพนักงานอัยการ ซึ่งอาจมีกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์แต่ฝ่ายเดียว กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์แต่ฝ่ายเดียว หรือกรณีการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกัน การที่จะเกิดกรณีเป็นฟ้องซ้ำ หรือฟ้องซ้อนได้มีในกรณีดังต่อไปนี้

กรณีที่ผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ จะถือว่าฟ้องคดีนั้นด้วยตนเอง ผู้เสียหายจะฟ้องจำเลยในเรื่องการกระทำของจำเลยอันเดียวกัน แม้ฟ้องว่าเป็นความผิดอีกฐานหนึ่งไม่ได้ ถือว่าเป็นฟ้องซ้อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 วรรคสอง (1) (คำพิพากษาฎีกาที่ 728/2524)

กรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ที่ถือว่าพนักงานอัยการฟ้องคดีแทนผู้เสียหายด้วย ผู้เสียหายจะฟ้องจำเลยเป็นคดีแพ่งอีกไม่ได้ เป็นฟ้องซ้อนไม่ว่าผู้เสียหายจะขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือไม่ก็ตาม (คำพิพากษาฎีกาที่ 3681-2/2532, 1330/2533, 3097-8/2533 และ 1984/2536)

และการกระทำผิดกรรมเดียวกันที่มีผู้เสียหายหลายคน เมื่อผู้เสียหายคนหนึ่งได้ฟ้องคดีจนศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว สิทธิในคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับ ผู้เสียหายคนอื่น ๆ ก็จะไม่อาจฟ้องใหม่อีกไม่ได้ เช่น การรับของโจรไว้หลายรายการในคราวเดียวกันแม้จะเป็นของผู้เสียหายต่างรายกันหรือจำเลยจะนำทรัพย์สินไปใช้หลายครั้ง ก็เป็นความผิดกรรมเดียวกัน โจทก์จะฟ้องจำเลยฐานรับของโจรซ้ำอีกไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1853/2530, 6678/2531 และ 4747/2533)*

---

*มีข้อสังเกตว่า กรณีแตกต่างกับเรื่องการถอนฟ้องในคดีที่มีผู้เสียหายหลายคนและผู้เสียหายคนหนึ่งฟ้องจำเลยและขอถอนฟ้องในภายหลัง ผู้เสียหายคนอื่นก็ยังฟ้องคดีได้อีก ดูคำพิพากษาฎีกาที่ 5934-5935/2533.

กรณีเมื่อผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์คดีความผิดส่วนตัว คำขอให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ของพนักงานอัยการระงับไปตามมาตรา 39 (2) พนักงานอัยการไม่มีสิทธิขอให้ศาลบังคับจำเลยคืนหรือชำระค่าทรัพย์สิน (คำพิพากษาฎีกาที่ 2567/2522)

กรณีที่ผู้เสียหายและพนักงานอัยการต่างก็ฟ้องคดี แม้ว่าจะไม่มีการรวมการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33 ก็ไม่เป็นฟ้องซ้อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 173 วรรคสอง (1) เพราะเป็นโจทก์คนละคนกันก็ตาม แต่กรณีเช่นนี้หากคดีใดตัดสินแล้วก็ถือว่ามีความพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) สิทธิในการฟ้องอีกคดีหนึ่งจึงระงับไปด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1025/2513, 1646-1649/2515 และ 1438/2527)

จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องของผู้เสียหาย และพนักงานอัยการต่างใช้สิทธิฟ้องคดีตามที่พึงมีแต่ต้องระลึกไว้เสมอว่า การดำเนินคดีเพื่อเอาผิดกับจำเลยในทางอาญา มีได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น โดยศาลอาจรวมการพิจารณาด้วยกัน แต่ถ้าหากไม่มีการรวมการพิจารณาเข้าด้วยกันแล้ว และศาลมีคำตัดสินคดีใดเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง สิทธิในการฟ้องของอีกคดีหนึ่งจึงระงับไป ถ้าศาลมีคำตัดสินเสร็จเด็ดขาดในคดีที่พนักงานอัยการฟ้อง แต่ในคดีที่พนักงานอัยการฟ้องนี้ไม่มีคำขอให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินแทนผู้เสียหาย สิทธิในการฟ้องของอีกคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเองและมีคำขอให้ชำระค่าทรัพย์สินก็ต้องระงับไป ทำให้ผู้เสียหายต้องไปใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งดังกล่าวเป็นคดีใหม่เกิดความลำบากและเสียเวลา ดังนั้นในส่วนตัวของผู้เสียหายเองที่ขาดความรู้ในเรื่องการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ หรือมีคำร้องขอให้พิจารณาคดีร่วมกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33 มีส่วนทำให้เป็นอุปสรรคต่อการใช้สิทธิในการขอให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินของตน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นการขาดการติดต่อประสานงานที่ดีระหว่างผู้เสียหาย และพนักงานอัยการในด้านข้อมูลหรือสิทธิประโยชน์ในคดีที่จะได้รับ ว่าหากมีการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ หรือการให้รวมการพิจารณาคดีเข้าด้วยกัน แล้วผู้เสียหายจะได้รับสิทธิประโยชน์เช่นใด ซึ่งหากเป็นดังกล่าวแล้วกรณีทางปฏิบัติจะไม่เกิดเป็นปัญหา และทำให้เกิดความสะดวกแก่ศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาลเดียวกันคร่าวๆเดียวกันมากขึ้น

4.2.3 พยานหลักฐานในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

โดยปกติแล้วในการพิจารณาคดีส่วนแพ่งของการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่พยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีอาญาถือว่ามีความสำคัญต่อคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เพราะการพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา³⁵ แม้คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย อันว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่งโดยไม่ได้คำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำผิดหรือไม่³⁶ ดังนั้นพยานหลักฐานส่วนใหญ่ที่ใช้วินิจฉัยความรับผิดชอบของจำเลยในทางแพ่ง ก็ใช้จากที่ปรากฏในสำนวนคดีอาญาเช่นกัน โดยเฉพาะเมื่อมีการพิจารณาเข้าเป็นโจทก์ร่วมกันระหว่างผู้เสียหายและพนักงานอัยการจะมีผลต่อการรับฟังพยานหลักฐานดังนี้

กรณีที่ผู้เสียหายได้รับอนุญาตให้เข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีแล้ว แม้ภายหลังศาลอุทธรณ์ยกคำร้องขอเข้าเป็นโจทก์ร่วม เพราะโจทก์ร่วมไม่ใช่ผู้เสียหาย ก็ไม่ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของโจทก์ร่วมที่ได้กระทำระหว่างเป็นคู่ความในคดีเสียไป พยานหลักฐานที่โจทก์ร่วมได้อ้างอิงไว้ ศาลย่อมใช้เป็นพยานหลักฐานสำหรับโจทก์และโจทก์ร่วมคนอื่น เพื่อประมวลวินิจฉัยข้อเท็จจริงแห่งคดีได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 186/2514 โดยอ้างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 133-134/2591 ซึ่งวินิจฉัยโดยมติที่ประชุมใหญ่ว่า คดีอาญาที่พนักงานอัยการและผู้เสียหายต่างเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยในกรณีเหตุร้ายเดียวกันนั้น ถ้าศาลสั่งให้รวมกันการพิจารณาเป็นคดีเดียวกันแล้ว การฟังพยานหลักฐานก็ต้องรวมเป็นคดีเดียวกัน จะแยกว่าพยานปากนั้นปากนี้เป็นพยานเฉพาะของโจทก์คนใดคนหนึ่งไม่ได้ แม้โจทก์อีกคนหนึ่งจะมีได้อ้างพยานนั้น ๆ ก็ตาม ตลอดจนการพิพากษาคดีก็ต้องถือเป็นคดีเดียวกัน จะแยกยกฟ้องสำนวนหนึ่ง ลงโทษสำนวนหนึ่งไม่ได้)

การที่พนักงานอัยการและโจทก์ร่วมต่างมีฐานะเป็นโจทก์ด้วยกัน แม้พนักงานอัยการโจทก์มิได้อุทธรณ์ แต่โจทก์ร่วมได้อุทธรณ์และฎีกาต่อมา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (14) อธิบายคำว่า "โจทก์" ไว้ว่าหมายความถึงพนักงานอัยการหรือผู้เสียหาย

³⁵ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46.

³⁶ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47.

หายซึ่งฟ้องคดีอาญาต่อศาล หรือทั้งคู่ในเมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ดังนั้นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการต่างมีฐานะเป็นโจทก์ด้วยกัน เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นสืบพยานโจทก์ ซึ่งศาลชั้นต้นสั่งคดีไม่สืบต่อไปให้เสร็จ พนักงานอัยการโจทก์จึงมีสิทธินำสืบต่อไปได้ศาลอุทธรณ์จึงฟังพยานที่นำสืบต่อไปนั้นวินิจฉัยคดีได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1000/2512 ประชุมใหญ่) และหากพนักงานอัยการไม่มาในวันนัดพิจารณา แต่โจทก์ร่วมมา จะถือว่าโจทก์ขาดนัดและยกฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 166 ไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1519/2497) และที่สำคัญแม้ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ แต่ผู้เสียหายไม่ได้เข้าเป็นโจทก์ร่วมด้วยถือว่าพนักงานอัยการฟ้องคดีแทนผู้เสียหายด้วย ข้อเท็จจริงจึงผูกพันผู้เสียหายกับจำเลยในคดีแพ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2731/2522, 1134-1135/2509, 276/2520 และ 417/2533)

จึงเป็นกรณีที่เห็นได้ชัดว่าทั้งพนักงานอัยการ และผู้เสียหายมีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดี และต่างก็พึ่งพาอาศัยกันในผลของคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายนั้นต้องพึ่งพาพนักงานอัยการเป็นอย่างมากเพราะตนต้องผูกพันในผลแห่งข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่จะใช้เรียกร้องเงินทางแพ่ง หากศาลต้องยกฟ้อง เพราะพนักงานอัยการไม่มาศาลในวันนัดพิจารณา ซึ่งผู้เสียหายมิได้เป็นโจทก์ร่วมด้วย หรือยกฟ้องในคดีที่ทั้งสองฝ่ายเป็นโจทก์ร่วมกันเนื่องจากความบกพร่องในเรื่องพยานหลักฐาน สิ่งเหล่านี้ย่อมกระทบต่อสิทธิในการขอให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สินของผู้เสียหายอย่างแน่นอน ซึ่งในเรื่องนี้ทางผู้เสียหายคาดหวังได้ว่า ทางพนักงานอัยการผู้มีหน้าที่ในการดำเนินคดี และมีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพของตน พึงจะรับผิดชอบในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การมาศาลในวันนัดพิจารณาการสืบพยาน การเตรียมพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้รัดกุม ตลอดจนการชี้แนะติดต่อประสานงานกับทางผู้เสียหายในการดำเนินคดี เพื่อประโยชน์ของทุกฝ่ายซึ่งสิ่งเหล่านี้แม้กฎหมายมิได้กำหนดเป็นภาระหน้าที่พิเศษสำหรับพนักงานอัยการในการชี้แนะติดต่อประสานงานกับทางผู้เสียหาย แต่หากได้มีการกระทำขึ้นก็จะเป็น

การอนุเคราะห์ต่อสิทธิในทางทรัพย์สินของผู้เสียหายได้อีกทางหนึ่ง*

การรับฟังพยานหลักฐานในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานี้ คู่ความจะทำการได้เฉพาะคดีในส่วนแพ่งเท่านั้น คดีส่วนอาญาจะตกลงกันไม่ได้เพราะคำทำเป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักความตกลง (ในการดำเนินคดีแพ่ง) มิใช่หลักการตรวจสอบ (ในการดำเนินคดีอาญา)³⁷ และในคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ ศาลจะต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน แม้บัญชีระบุพยานของโจทก์จะมีคำว่า "บัญชีพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้อง" ก็ดี ก็ต้องถือว่าโจทก์มีความประสงค์ที่จะอ้างถึงพยานหลักฐานในคดีนั้นตามบัญชีระบุพยานของตนทั้งเรื่อง โดยนําประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 87, 88 มาใช้บังคับแก่คดีอาญาโดยอนุโลม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 280/2505 ประชุมใหญ่) แต่ถ้าโจทก์

*ผู้เสียหายส่วนหนึ่งมองไม่เห็นความเป็นธรรมในการดำเนินคดี โดยเฉพาะในส่วนคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับคดีอาญาในการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน จึงไม่ยอมดำเนินคดีอาญาเอาผิดกับจำเลยหรือแม้แต่เพียงให้ความร่วมมือกับพนักงานอัยการในการมาเป็นพยานในคดีอาญาอีกทั้งขาดการติดต่อประสานงานโดยพนักงานอัยการกับผู้เสียหาย บางครั้งผู้เสียหายไม่ทราบสิทธิประโยชน์ที่มี และระเบียบปฏิบัติของพนักงานอัยการไม่ให้ความกระจ่างแก่ผู้เสียหาย เช่น ในปัจจุบันการแจ้งคำสั่งไม่ฟ้องคดีเด็ดขาดแต่เหตุผลในการสั่งไม่ฟ้องเด็ดขาดก็ไม่ได้แจ้งให้ผู้เสียหายทราบ และการไม่อุทธรณ์คำพิพากษาในบางกรณีที่มีผลให้ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ร่วมเสียค่าธรรมเนียมศาลหรืออุทธรณ์ไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 770/2499, 4419/2528) ก็ไม่แจ้งเหตุผลให้ผู้เสียหายทราบ ที่ผ่านมาลาพัก การประสานงานคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชนตามแผนปฏิบัติการประจำปี 2538 สำนักงานอัยการสูงสุด (สคช) อาจยังไม่พอเพียงต่อสภาพปัญหาทั้งนี้ยังต้องพึ่งอาศัยของพนักงานอัยการแต่ละคนที่รับผิดชอบคดีนั้น ๆ อยู่ในการมีบทบาทในการให้ความรู้และความเข้าใจในการดำเนินคดี ตลอดจนคอยดูแลและคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินนี้ของผู้เสียหายด้วย ดู สมาคมนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ความปลอดภัยแก่พยานบุคคลและผู้เสียหายในคดีอาญา, บรรยาย ณ ห้อง L.J.1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 24 มีนาคม 2538. (อัดสำเนา)

³⁷ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536), หน้า 8.

มิได้ยื่นบัญชีระบุนายานต่อศาลเลย ดังนี้ ต้องห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่โจทก์นำสืบ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 87 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 114/2528) เป็นเรื่องที่ทางฝ่ายผู้เสียหายบกพร่องเอง มิได้เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการแต่อย่างใด เป็นการขาดความรู้ในการดำเนินคดีของทางฝ่ายผู้เสียหาย หรือทนายความของฝ่ายผู้เสียหายเอง ที่ส่งผลต่อสิทธิในการดำเนินคดีของตน การขาดการเตรียมคดีที่ดีระหว่างทนายความของผู้เสียหาย และตัวผู้เสียหายนี้จะกำหนดความผิดพลาดบกพร่องให้ตกแก่ผู้เสียหายโดยลำพังนั้นไม่ได้ ต้องถือว่าทนายความมีส่วนอยู่ด้วยเป็นอย่างมากในการทำให้เสียสิทธิในการดำเนินคดี เพราะต้องถือว่าทนายความมีความรู้เชี่ยวชาญในการดำเนินคดี หากปล่อยให้เกิดขึ้นผิดพลาดโดยลืมนับบัญชีระบุนายาน มีผลให้พยานหลักฐานที่สืบรับฟังไม่ได้ศาลต้องยกฟ้อง เช่นนี้แล้ว ทำให้ผู้เสียหายเสียสิทธิในการดำเนินคดี เสียเวลาหรือเสียเงินค่าทนายความไปเปล่า ๆ

ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องพยานหลักฐานเรื่องสุดท้ายคือ เมื่อพยานหลักฐานที่นำสืบแล้วในคดีอาญายังไม่เพียงพอ ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมอีกก็ได้³⁸ เป็นเรื่องพยานหลักฐานในการวินิจฉัยคำขอทางแพ่งของโจทก์ ซึ่งโดยปกติในการดำเนินคดีแพ่งทั่วไปศาลไม่มีสิทธิที่จะสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้เองโดยที่คู่ความไม่ได้ระบุนำ หรือมีคำร้องขอเพิ่มเติมไว้ เว้นแต่ในกรณีเป็นคดีที่มีข้อพิพาทตามที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 188 (2) หรือในกรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 86 วรรคสาม ให้ศาลมีอำนาจทำการสืบพยานโดยคู่ความไม่ร้องขอก็ได้³⁹ แต่ในการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญากฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจไว้อย่างชัดเจน เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้คดีทั้งสองเสร็จไปในคราวเดียวกันในศาลเดียวกัน

³⁸ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 42.

³⁹พิศิษฐ์ เทศะบำรุง, "คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา," (พิมพ์ครั้งที่ 4) (กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2532), หน้า 185.

เทียบกับในคดีอาญาว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ที่นอก จากคู่ความมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลทำการสืบพยานเพิ่มเติมได้ในระหว่างพิจารณาแล้ว ยังให้ อำนาจแก่ศาลที่จะสืบพยานหลักฐานใดเพิ่มเติมได้โดยผลการอีกด้วย⁴⁰ หรือเมื่อสืบพยานเสร็จ แล้วศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมอีกได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 187 ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 (คำพิพากษาฎีกา ที่ 154/2480)⁴¹ ทั้งนี้เพราะจากประวัติในการร่างประมวลกฎหมายฉบับต่าง ๆ ของไทย ตลอดจนหลักฐานทางตัวบทกฎหมายมาตราทั้งหลายที่ปรากฏให้เห็นอยู่ ย่อมไม่เป็นที่พึงสงสัยอีกต่อไปว่ากฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของไทย จะไม่ใช้ระบบผสมทั้งระบบกล่าวหา และระบบไต่ ส่วนตามแบบอย่างของประเทศสมาชิกพันยุโรป⁴² เป็นหลักในการค้นหาความจริงในคดีอาญา ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่อาจเป็นคุณหรือโทษที่มีผลต่อการลงโทษหรือกำหนดโทษจำเลย ศาลยังมีอำนาจที่จะกระทำได้ ส่วนในมาตรา 42 นี้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อวินิจฉัยคำขอทางแพ่งของโจทก์เท่านั้น มิใช่เป็นข้อเท็จจริงในคดีอาญาซึ่งอาจมีผลต่อตัว จำเลย กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ชัดโดยมีเหตุผลเพื่อให้เกิดประเพณีถูกชำระเสร็จไปในคราว เดียวกันและศาลเดียวกัน และเป็นการเยียวยาในทางแพ่งแก่ผู้เสียหายในลักษณะที่ศาลได้ตัดสิน ไปแล้วว่าจำเลยผิดจริง เพียงแต่จะกำหนดราคาค่าเสียหายให้ชัดเจนโดยผู้เสียหายไม่ต้องไป ฟ้องเป็นคดีใหม่เท่านั้น จึงชอบที่จะกระทำได้แต่ในทางปฏิบัติศาลกลับไม่ให้อำนาจ เช่น โจทก์ ฟ้องว่าจำเลยลักขโมยและขอให้ชำระค่า ได้ความว่าจำเลยลักขโมยที่ตายแล้ว ราคาคงจึงยังไม่ แน่นนอน ศาลยอมให้เจ้าทรัพย์ไปฟ้องเรียกราคาคงตายเป็นคดีใหม่ต่างหากจากคดีอาญาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1744/2499) หรือการที่ผู้เสียหายเบิกความว่าทรัพย์ราคา เกือบสองพันบาท ซึ่งไม่ชัดเจน แต่ศาลไม่เรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มว่าทรัพย์ราคาเท่าใด กลับให้เจ้าทรัพย์ไป

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 186.

⁴¹ กุศล บุญอิน, "คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา," หน้า 33.

⁴² ชวลิต ใญ่ภูมวัฒน์, "กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบ กล่าวหาจริงหรือ," ตุลพาห 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2524): 40.

ฟ้องเป็นคดีแพ่งอีกคดีต่างหาก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1163/2509) และในปัจจุบันแทบจะถือว่าใน ส่วนการชำระราคาทรัพย์สินนั้น หากไม่ปรากฏว่ามีราคาเท่าใดศาลก็จะไม่สั่งให้ชำระราคา (คำพิพากษา ศาลฎีกาที่ 2212/2518 และ 3154/2533) จึงส่งผลอย่างแรงต่อผู้เสียหายที่ไม่อาจได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเต็มที่ ทำให้เกิดความลำบากแก่ผู้เสียหายที่ต้องเสียทั้งเวลาและเงินค่าใช้จ่าย เพิ่มขึ้นอีกโดยไม่จำเป็นเพราะในความเป็นจริงนั้น แม้ว่าพยานหลักฐานที่นำมาสืบในคดีอาญา อาจจะทำให้เห็นความรับผิดชอบของจำเลยในทางแพ่งได้ก็ตาม ก็ไม่หมายความว่าปัญหาทางแพ่งจะเป็นที่ยุติได้โดยพยานหลักฐานในทางอาญา ทั้งนี้เพราะความมุ่งหมายในการนำพยานหลักฐานมา เสนอต่อศาลในคดีอาญาก็เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยผิดทางอาญาหรือไม่ จึงไม่จำเป็นที่พยานหลักฐาน ทางอาญาจะทำให้เห็นว่า จำเลยต้องมีความรับผิดชอบทางแพ่งตามที่เรียกร้องเสมอไป กรณีเช่นนี้ ศาลควรมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้⁴³ เพื่อให้เกิดความ ยุติธรรม

- โจทก์ฟ้องว่าจำเลยทำร้ายร่างกายมีบาดเจ็บ และฟ้องเรียกร้องค่าเสียหาย เนื่องจากขาดรายได้ในการประกอบอาชีพ 100,000 บาท ค่ารักษาพยาบาล 50,000 บาท ประเด็นในทางอาญามีเพียงว่า ตามวันเวลาที่กล่าวหาจำเลยได้ทำร้ายโจทก์จริงหรือไม่ โจทก์ บาดเจ็บจริงหรือไม่ หากโจทก์สืบได้สมตามประเด็นที่นำนี้ย่อมเป็นการเพียงพอในทางอาญา แต่ประเด็นที่ว่าโจทก์ต้องสูญเสียรายได้ และค่ารักษาพยาบาลในทางแพ่งเพียงใดหรือไม่ เป็น ประเด็นในทางแพ่ง ซึ่งศาลอาจต้องอาศัยข้อเท็จจริงเหล่านี้เพิ่มเติม

- โจทก์ฟ้องจำเลยฐานลักทรัพย์ ราคาทรัพย์สินที่ลักไป 200,000 บาท โจทก์ขอให้ จำเลยชดเชย จำเลยอาจโต้แย้งว่า ราคาทรัพย์สินที่ลักไปเพียง 80,000 บาท ประเด็นนี้อาจไม่ ได้รับความชัดจากพยานหลักฐานในทางอาญา ศาลจึงอาจเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมเพื่อข้อเท็จจริง ทางแพ่งนี้ได้

⁴³คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 136-137.

⁴⁴พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา,

- โจทก์ฟ้องจำเลยฐานบุกรุกค่าเสียหาย พยานในข้อหาบุกรุกเพียงพอที่จะพิพากษาได้แล้ว คงมีปัญหาค่าเสียหายซึ่งได้เถียงกันอยู่ ศาลจะพิพากษาคดีอาญาไปเสียทีเดียว ส่วนคดีแพ่ง ศาลเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมหรือนำสืบตามที่อยู่ความอ้างแล้วพิพากษาภายหลังก็ได้⁴⁴

- คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น เมื่อคู่ความได้ตกลงประนีประนอมยอมความกันจนสิ้นคดี โดยศาลจดยางานไว้ในกระบวนการพิจารณาแล้ว แม้ต่อมาโจทก์จะขอถอนฟ้องคดีอาญาไป ก็หาทำให้คดีส่วนแพ่งระงับไปไม่ เพราะคดีเช่นนี้ศาลย่อมมีอำนาจที่จะแยกการพิจารณาคดีอาญาออกจากคดีแพ่ง และพิพากษาคดีอาญาไปทีเดียว ส่วนคดีแพ่งจะพิพากษาในภายหลังก็ได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 42 วรรค 2 (คำพิพากษาศฎีกาที่ 1322/2511)

ซึ่งในกรณีการใช้อำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 42 เช่นนี้จะทำให้ได้ความจริงจากการสืบพยานเพิ่มเติม ยังความยุติธรรมตามกฎหมายให้สอดคล้องกับความเป็นจริง สมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย⁴⁵

4.2.4 การขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา

ในการดำเนินคดีแพ่ง โดยปกติคู่ความจะต้องเสียค่าธรรมเนียมให้ศาล เช่น เมื่อเมื่อโจทก์ยื่นฟ้องก็ต้องเสียค่าธรรมเนียม คือ ค่าขึ้นศาลต่อไปเมื่อจะยื่นคำร้องหรืออ้างเอกสารก็ต้องเสียค่าคำร้อง ค่าอ้างเอกสาร หรือถ้าเป็นจำเลยก็อาจต้องเสียค่าคำร้องและค่าอ้างเอกสาร ถ้ามีฟ้องแย้งก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมเหมือนกับโจทก์ฟ้องคดี เป็นต้น⁴⁶ นอกจากนี้ยังมีค่าธรรมเนียมอื่น ๆ เช่น ค่าส่งหมายเรียกค่าป่วยการและค่าพาหนะพยาน ค่าทำแผนที่ ค่าตรวจเอกสารโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น ที่คู่ความต้องเสียเป็นเงิน ไม่อาจชำระหรือนำเช็กมาวางศาลอย่างค่าธรรมเนียมศาล

⁴⁵ชวลีศ ใสรณวัต, "กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ," : 47.

⁴⁶พิพนธ์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพฯ: บริษัทกรุงสยามพริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, 2535), หน้า 567.

กรณีที่อยู่ความยากจนไม่มีเงินค่าธรรมเนียมมาให้ศาล อาจร้องขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาได้* ถ้าศาลไต่สวนและให้ความตามที่กฎหมายบัญญัติแล้ว ก็จะอนุญาตให้คู่ความนั้นดำเนินคดีอย่างคนอนาถาได้ ผลแห่งการอนุญาตเช่นนี้ ถ้าเป็นโจทก์และศาลยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งหมด ก็ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลทั้งหมด ถ้าเป็นจำเลยก็ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ค่าแต่งทนายความ และในทางปฏิบัติคู่ความที่จะขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถา จะต้องเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมได้ คือ นอกจากจะไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมแล้วต้องไม่มีทางที่จะหาเงินได้ด้วย⁴⁷

จึงเห็นได้ว่าจากหลักการดำเนินคดีอนาถาดังกล่าว ไม่อาจนำมาใช้กับการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ ผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาไม่อาจพึ่งพาหลักการดังกล่าวเพื่อบรรเทาความเสียหายของตนได้ เพราะคำขอดำเนินคดีอนาถาในการดำเนินคดีแพ่งนั้น คู่ความผู้ขอต้องเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สิน แต่ผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาโดยมากไม่ยากจน มีทรัพย์สินอยู่บ้างหลักการขอดำเนินคดีอนาถาในคดีแพ่ง จึงมีอาจใช้ในกรณีนี้ได้ เป็นภาระอย่างหนักของผู้เสียหายในการดำเนินคดีที่ต้องเสียค่าธรรมเนียมโดยไม่มีข้อยกเว้นจากกฎหมายในปัจจุบัน

4.2.5 การพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา

การพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ในส่วนคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง⁴⁸ จะไม่ใช้หลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือบัญญัติหลักกฎหมายขึ้นมาใหม่ ในทางที่อาจทำให้คู่ความเสียเปรียบ ในทางปฏิบัติบางครั้งเกิดปัญหาในการที่ศาลพิจารณาคดีส่วนแพ่งแต่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

---

*คู่ความจะได้ยกเว้นเฉพาะค่าธรรมเนียมศาลเท่านั้น ส่วนค่าฤชาธรรมเนียมอย่างอื่น เช่น ค่าสงหมาย ค่าบวการและค่าพาหนะพยาน ค่าทำแผนที่ ค่าตรวจเอกสารโดยผู้เชี่ยวชาญ ฯลฯ หาได้ยกเว้นไม่

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 568.

⁴⁸ ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40.

- คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา ซึ่งในการพิจารณาคดีส่วนแพ่งศาลจำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้น หากศาลเห็นสมควรงดการพิจารณาคดีแพ่งไว้รอฟังข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา ศาลก็จำเป็นต้องจดยางงานกระบวนการพิจารณาให้ปรากฏข้อความโดยชัดแจ้งเช่นนั้น ต่อเมื่อมีคำพิพากษาคดีส่วนอาญาแล้ว จึงจะหยิบยกคดีแพ่งขึ้นมาพิจารณาต่อไป โดยให้มีข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เข้าสู่สำนวนความคดีแพ่งด้วย ศาลจะสั่งงดสืบพยานและพิพากษาคดีโดยไม่มีข้อเท็จจริง ตามคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เข้าสู่สำนวนความคดีแพ่งด้วย ศาลจะสั่งงดสืบพยานและพิพากษาคดีโดยไม่มีข้อเท็จจริง ตามคำพิพากษาคดีส่วนอาญา เข้ามาในสำนวนหาขอใหม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1006/2514

- โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานยักยอกทรัพย์และให้ใช้ราคาทรัพย์ จำเลยภายในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา ศาลฎีกาย่อมสั่งให้คดีส่วนอาญาของโจทก์เป็นอันระงับไป คดีส่วนแพ่งให้เลื่อนไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาแพ่ง มาตรา 42 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1238/2493) แต่ต่อมามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3271/2531 ว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นละห้ ฐ เสียหายเป็นโจทก์ร่วมด้วยโดยฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยฐานรับของโจรและมีคำขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายเมื่อจำเลยถึงแก่ความตาย สิทธิในคดีอาญามาฟ้องของโจทก์และโจทก์ร่วมย่อมระงับไป และคำขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินย่อมตกไปด้วย จึงต้องจำหน่ายคดีจากสารบบความ

- ผู้เสียหายขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการโดยถือเอาคำฟ้องของพนักงานอัยการเป็นคำฟ้องของโจทก์ร่วมด้วย ฉะนั้น เมื่อศาลพิพากษายกฟ้อง จึงหมายความว่าด้วยฟ้องของโจทก์ร่วมด้วย ศาลจึงใช้ดุลพินิจกำหนดให้โจทก์ร่วมใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลยได้ แม้จะไม่ได้วินิจฉัยคดีทางแพ่งด้วยก็ตาม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 392/2506)

กรณีดังกล่าวมาจะทำให้เกิดผลเสียแก่ตัวผู้เสียหายเป็นอย่างมากถ้าศาลไม่พิจารณาคดีส่วนแพ่งตามหลักการดำเนินคดีแพ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ไม่ว่าจะเป็นการพิพากษาคดีส่วนแพ่งโดยไม่มีข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาคดีส่วนอาญาเข้ามาในสำนวน หรือการไม่ถือตามหลักที่ว่า การพิจารณาคดีส่วนนี้ต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

แพ่ง เช่น การรับมรดกความ⁴⁹ หรือการใช้ดุลพินิจให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลยโดยยังไม่ได้วินิจฉัยคดีทางแพ่ง ทั้ง ๆ ที่แม้การกระทำของจำเลยจะไม่ผิดทางอาญาแต่ศาลก็อาจวินิจฉัยความรับผิดทางแพ่งล้วน ๆ ได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงเรื่องดังกล่าว⁵⁰ เหล่านี้ทำให้ผู้เสียหายไม่อาจได้รับการเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรมในจุดนี้อย่างเต็มที่ การวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลไทยซึ่งอยู่ในระบบประมวลกฎหมาย สหกรณ์ยึดถือตัวบทกฎหมายและเหตุผลหลักกฎหมายเป็นหลักสำคัญ ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นเพียงเรื่องรองที่นำมาประกอบการวินิจฉัยหรือเป็นตัวช่วยงานการใช้การตีความกฎหมายเท่านั้น⁵¹ การที่ศาลไทยมีทางปฏิบัติที่ยึดแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยังเป็นปัญหาทางวิชาการเหล่านี้อยู่จึงเป็นอุปสรรคโดยตรงต่อการใช้สิทธิของผู้เสียหาย อีกทั้งไม่เกิดประโยชน์ต่อศาลเองในการที่จะสามารถพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดจากการกระทำอันเดียวกันให้เสร็จสิ้นเสียในคราวเดียวกันทั้งในทางแพ่งและทางอาญา และสามารถลดจำนวนคดีที่จะขึ้นมาสู่ศาล⁵² ซึ่งควรจะมีการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่มีมูลกรณี เรื่องเดียวกันในศาลเดียวกันให้เสร็จสิ้นไปเสียในคราวเดียวกัน โดยผู้เสียหายไม่ต้องรับภาระในการเสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นเพื่อไปฟ้องคดีเรื่องเดียวกันนี้ต่อศาลแพ่งอีกครั้งหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่ศาลสามารถชำระคดีเช่นว่าให้เสร็จไปโดยง่าย เนื่องจากศาลที่พิพากษาคดีอาญา ซึ่งข้อเท็จจริงในคดีอาญาเป็นหลักในการวิจัยคดีส่วนแพ่งนั้นได้ทราบข้อเท็จจริง รวมทั้งพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีเป็นอย่างดี สามารถวินิจฉัยได้ตรงกับความเป็นจริงว่าผู้เสียหายมีสิทธิเพียงใด และยังเป็น การลดจำนวนคดีของศาลแพ่งลงอีกด้วย ดังนั้นในกรณีที่ศาลอาญาจะได้ยกฟ้องหรือจำหน่ายคดี เนื่องจากจำเลยขาดเจตนาในการกระทำ ความผิด แต่ได้

⁴⁹พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 102.

⁵⁰ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47.

⁵¹ไอศูรย์ ชีรินิติ, "ทัศนคติของนักกฎหมายไทยในการเดินตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 177.

⁵²มยุ รัตนาลิน, "การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา! ศึกษาในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์, หน้า 49.

ความว่าทรัพย์สินของผู้เสียหายยังอยู่ที่จำเลย เช่นนี้ศาลอาญาควรจะดำเนินการสอบสวนพิจารณาในส่วนนี้ต่อไปอีกโดยสั่งให้จำเลยคืนทรัพย์สินให้ฝ่ายผู้เสียหาย เช่นเดียวกันกับกรณีที่ศาลอาญาจะจำหน่ายคดีเนื่องจากจำเลยถึงแก่ความตาย แต่จำเลยยังมีได้คืนทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย และได้ความว่าทรัพย์สินนั้นยังอยู่กับฝ่ายจำเลย อาทิเช่น เงินที่จำเลยได้ยึดออกผู้เสียหายไปยังคงอยู่ในบัญชีเงินฝากของจำเลย เช่นนี้ ศาลอาญาควรดำเนินการสอบสวนพิจารณาในส่วนนี้ต่อไปอีกโดยสั่งให้มีผู้รับมรดกความในคดีส่วนแพ่งนี้ แล้วสั่งให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดกซึ่งเข้ารับมรดกความตามหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเพื่อคืนทรัพย์สินให้ฝ่ายผู้เสียหาย ก็จะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีในกระบวนการยุติธรรมในส่วนนี้สมบูรณ์และเป็นธรรมยิ่งขึ้น

แต่ถ้าเป็นกรณีที่ศาลอาญาจะต้องจำหน่ายคดีเนื่องจากความตายของจำเลยแล้ว คดีไม่ได้ความว่า ทรัพย์สินของผู้เสียหายยังอยู่ที่จำเลย การที่จะสั่งให้มีการรับมรดกความย่อมไม่เป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดี ศาลย่อมมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี หากผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องอย่างใดที่ย่อมสามารถไปฟ้อง เป็นคดีแพ่งต่างหากได้

4.2.6 การบังคับคดี

เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว แม้ผู้เสียหายจะอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษามีอำนาจบังคับคดีแพ่งได้ก็ตาม แต่การบังคับคดีส่วนแพ่งนั้นจะกระทำไปได้ก็ต่อเมื่อคดีส่วนอาญาถึงที่สุดแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า "ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 246, 247 และ 248 เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ให้บังคับคดีโดยไม่ชักช้า" ซึ่งจากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้เป็นผลว่า การบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีอาญา จะกระทำต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44 วรรคสอง บัญญัติว่าคำพิพากษาในส่วนเรียกทรัพย์สินหรือราคาให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญา การบังคับคดีตามคำพิพากษาในส่วนนี้ย่อมกระทำต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว เช่นเดียวกัน แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249 จะบัญญัติว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ค่าทดแทนหรือค่าธรรมเนียมนั้นให้บังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

แพ่ง แต่บทบัญญัติดังกล่าวก็ไม่มีผลว่าให้บังคับคดีได้ก่อนคดีถึงที่สุด⁵³ ทั้งนี้เป็นไปตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2786/2532 ซึ่งตัดสินว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 245 วรรคแรก การบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีส่วนอาญาจะกระทำได้อีกเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษาในส่วนที่จำเลยคืน หรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ยังไม่ได้คืน เนื่องจากการกระทำความผิดตาม มาตรา 44 วรรคสอง บัญญัติว่าให้รวมเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำพิพากษาในคดีอาญาจบทก์ร่วมจึงเป็นผู้เสียหายย่อมจะขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาในส่วนนี้ได้ก็ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว เช่นเดียวกัน แม้มาตรา 249 จะบัญญัติว่าคำพิพากษาให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินค่าทดแทนหรือค่าธรรมเนียมต้องให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บทบัญญัติดังกล่าวก็ไม่มีผลให้บังคับคดีได้ก่อนคดีถึงที่สุด

ในเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ก่อความเสียหายแก่ตัวผู้เสียหายเป็นอย่างมาก เพราะต้องเสียเวลารอให้คดีถึงที่สุดก่อนซึ่งอาจใช้เวลา และโดยมากจำเลยมักจะใช้วิธีการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย⁵⁴ กลบเกลื่อนทำลายพยานหลักฐานรวมถึงทรัพย์สินที่ได้มาเนื่องจากการกระทำความผิดของตนตั้งแต่ชั้นสอบสวนที่ตนเริ่มถูกดำเนินคดี จึงเป็นการยากยิ่งขึ้นไปอีกหากจะรอให้คดีถึงที่สุดก่อนแล้วจึงให้สิทธิผู้เสียหายบังคับคดี แล้วจะทำให้ได้รับทรัพย์สินโดยจำเลยไม่ยกย้ายจ่ายโอนทรัพย์สินไปก่อน ดังนั้นเมื่อศาลตัดสินว่าจำเลยผิดควรรำผู้เสียหายบังคับคดีได้ทันทีโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม⁵⁵ อีกทั้งในการบังคับคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญานั้น ถึงแม้ว่าคดีส่วนอาญาจะถึงที่สุดแล้วก็ตาม แต่ผู้กระทำผิดส่วนมากเป็นบุคคลซึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะชดเชยค่า

⁵³ รัชกาลที่ ๖ ในการสอบความรู้ชั้นเนติบัณฑิต วิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อ 6 เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2533.

⁵⁴ สมาคมนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การให้ความปลอดภัยแก่พยานบุคคลและผู้เสียหายในคดีอาญา, บรรยาย ณ ห้อง L.T.1. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 24 มีนาคม 2538 (อัดสำเนา).

⁵⁵ ฟิลล รัษฎีย์, "คดีอาญาสินไหม กับค่าธรรมเนียมที่ใหม่ (ค่อยจะ) เป็นธรรม,"

เสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้⁵⁶ ซึ่งจะทำให้การบังคับคดีในส่วนแบ่งไม่อาจสัมฤทธิ์ผล และถ้าศาลพิจารณาคำร้องขอรับคืนทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องขอรับคืนทรัพย์สิน ต้องเรียกค่าธรรมเนียมการบังคับคดีเช่นคดีแพ่ง⁵⁷ และงานกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเองเมื่อจะมีการบังคับคดี ผู้เสียหายก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมการบังคับคดีเช่นเดียวกันด้วย และถึงแม้ผู้เสียหายจะได้ชำระค่าธรรมเนียมการบังคับคดีดังกล่าวแล้วก็ตาม ก็มีได้หมายความว่า การชำระค่าธรรมเนียมเช่นนั้น จะเป็นหลักประกันได้ว่าผู้เสียหายจะบังคับคดีได้อย่างได้ผลและได้รับชำระหนี้แต่ประการใด⁵⁸

4.2.7 ค่าธรรมเนียมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

แนวความคิดต่อผู้กระทำความคิดและการลงโทษทางอาญา⁵⁹ เมื่อเกิดการกระทำความคิดอาญาขึ้นนั้นโดยหลักการถือว่าเป็นการกระทำความคิดต่อรัฐ อันกระทบกระเทือนต่อมหาชนแม้การกระทำบางอย่างจะได้กระทำโดยตรงต่อเอกชนให้ได้รับอันตรายเสียหายก็ตาม ก็ยังได้ชื่อว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคมส่วนรวม ถึงขนาดที่รัฐต้องเข้าดำเนินการป้องกันและปราบปรามได้เอง โดยไม่ต้องให้ผู้ใดมาร้องทุกข์กล่าวโทษเว้นแต่ความคิดอาญาบางประเภทที่เรียกว่า "ความคิดอันยอมความไม่ได้" เท่านั้นที่รัฐจะเข้าดำเนินการแทนผู้เสียหายต่อเมื่อได้รับการร้องขอ (ร้องทุกข์) จากผู้เสียหาย⁶⁰

⁵⁶Walter C. Reckless, The Crime Problem, p. 144.

⁵⁷กระทรวงยุติธรรม, คู่มือตุลาการ (แก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 2), หน้า 492.

⁵⁸อัญชลี ฉายสุวรรณ, "การทดแทนค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ," หน้า 70.

⁵⁹พินล รัฐบัณฑิต, "ค่าธรรมเนียมศาลที่ไม่เป็นธรรมตาม บ.วิ. อาญา," บทบัญญัติ 40 (2526): 279-280.

⁶⁰จิตติ ดิงศรัทธี, กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: แสงจันทร์การพิมพ์, 2529): 3.

จะอย่างไรก็ตามความคิดอาญาทุกประเภท ล่าพ้งผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิที่จะดำเนินคดีฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษทางอาญา ในกรณีที่เจ้าทุกข์ฟ้องร้องผู้กระทำความผิดเองโดยเจตนาอย่างยิงความคิดอาญาต่อแผ่นดิน ย่อมถือว่าผู้เสียหายได้เสียสละทั้งกำลังกาย กำลังปัญญา และกำลังทรัพย์ บางครั้งต้องต่อสู้กับอิทธิพลมืดเสี่ยงต่อชีวิตนานาประการ เพื่อเป็นการช่วยรัฐจัดการกับผู้กระทำความผิดอีกทางหนึ่ง ซึ่งถ้าศาลลงโทษผู้กระทำความผิด ผลแห่งการดำเนินคดีของผู้เสียหาย ย่อมจะตกแก่สังคมเป็นส่วนรวมเช่นเดียวกับกรณีที่รัฐเป็นผู้ดำเนินคดี าชว่าล่าพ้งผู้เสียหายจะได้รับผลดีแต่เพียงผู้เดียวก็หาไม่

รัฐมองเห็นความเสียหายของผู้เสียหายดังกล่าวมาแล้ว จึงได้อำนวยความสะดวกในเรื่องค่าใช้จ่าย โดยผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินคดีอาญา เช่นเดียวกับพนักงานอัยการฟ้อง⁶¹ ดังจะเห็นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 252 บัญญัติว่า "ในคดีอาญาทั้งหลาย ห้ามมิให้ศาลยุติธรรมเรียกค่าธรรมเนียม" ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ นับว่าชอบด้วยเหตุผลและชอบด้วยความเป็นธรรม

คดีอาญาทุกประเภท ถ้าการกระทำความผิดก่อให้เกิดความเสียหายในลักษณะที่เป็นทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องเป็นคดีอาญาสินไหมหรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ทั้งสิ้นไม่ได้จำกัดไว้เฉพาะคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 แต่การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวกับคดีอาญาโดยผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเองนั้นจะต้องเสียค่าธรรมเนียมมากเพราะจะต้องเสียค่าธรรมเนียมซึ่งคิดจากทุนทรัพย์ในคดีแพ่งนั้น ถ้าความเสียหายมากค่าใช้จ่ายก็สูงขึ้นด้วย⁶² และนอกจากนี้ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ เช่น ค่าคำร้อง

⁶¹ วัฒน รัษฎีย์, "คดีอาญาสินไหม กับ ค่าธรรมเนียมที่ใหม่ (ค่อยจะ) เป็นธรรม," วารสารอัยการ 132 (กุมภาพันธ์ 2532): 34.

⁶² อมรรัตน์ กรียาผล, "ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำความผิดโดยการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา; ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร," หน้า 7.

ขอ ตลอดจนค่าส่งประเด็นก็ถือตามคดีแพ่ง⁶³

แต่ถ้าได้มีการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และ 44 ซึ่งเป็นกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องเรียกローンส่วนแบ่งแทนผู้เสียหาย ให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย ซึ่งเมื่อศาลมีคำสั่งดังกล่าวแล้วผู้เสียหายมีฐานะเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษาอันมีสิทธิที่จะบังคับตามคำพิพากษาได้ทันที โดยไม่ต้องไปฟ้องพิสูจน์สิทธิของตนเป็นคดีแพ่งอีกเรื่องต่างหาก⁶⁴ เพราะมาตรา 50 บัญญัติว่า "ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแก่ผู้เสียหาย ตามมาตรา 43 และ 44 ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษา" แต่ถ้าศาลพิพากษายกฟ้องและเป็นการยกฟ้องในส่วนแบ่งด้วยผู้เสียหายก็ย่อมไม่เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ก็มีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลยขายทอดตลาดเอาชำระหนี้ได้⁶⁵ โดยไม่ต้องให้อัยการดำเนินการบังคับคดีถือเท่ากับว่าผู้เสียหายเป็นคู่ความและในการบังคับคดีผู้เสียหายต้องเสียค่าธรรมเนียมดังกล่าว⁶⁶

ถ้าสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งของโจทก์มีเพียงการเรียกทรัพย์สินจากจำเลย หรือขอจำเลยใช้ราคาทรัพย์สินที่โจทก์ต้องสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดคิด โจทก์สามารถเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้โดยได้รับประโยชน์⁶⁷ คือ ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม

⁶³กระทรวงยุติธรรม, คู่มือตุลาการ (แก้ไขเพิ่มเติม พิมพ์ครั้งที่ 2) (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชูติมาการพิมพ์, 2533), หน้า 492. อ้างถึงใน อัญชลี ฉายสุวรรณ, "การทดแทนค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ, หน้า 65.

⁶⁴คณิง ภาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, หน้า 146.

⁶⁵ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 249.

⁶⁶ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคสอง.

⁶⁷มยุ รัตนาสิน, "การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา; ศึกษาเฉพาะกรณีความคิดเกิดจากรถยนต์," หน้า 48.

ศาล⁶⁸ ซึ่งหากผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองก็ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล เป็นการจำกัดสิทธิของผู้เสียหายไปในตัวว่าหากต้องการได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินคดีต้องเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการแต่เพียงอย่างเดียว

และคดีที่ผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ แม้จะได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ตามมาตรา 253 แต่ถ้ายังจะต้องจัดการอะไรอีกเพื่อการบังคับ ผู้ที่จะได้รับทรัพย์สินหรือราคาจะต้องเสียค่าธรรมเนียมตามที่ได้กล่าวมาแล้ว หรือถ้าโจทก์ร่วมอุทธรณ์ขอให้บังคับตามคำขอท้ายฟ้องแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยพนักงานอัยการมิได้ร่วมอุทธรณ์ด้วยแล้วคำฟ้องอุทธรณ์ที่ทำให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินจะต้องเสียค่าธรรมเนียมเช่นกัน เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 770/2499 คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ มีคำร้องขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินมากับฟ้องด้วยนั้น เมื่อผู้เสียหายเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมด้วยและผู้เสียหายอุทธรณ์ขอให้บังคับตามคำขอท้ายฟ้องแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยอัยการมิได้ร่วมอุทธรณ์ด้วยแล้ว คำฟ้องอุทธรณ์ที่ทำให้จำเลยคืน หรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นแก่ผู้เสียหายต้องเสียค่าธรรมเนียมอย่างคดีแพ่ง

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่าการที่จะดำเนินคดีแพ่งในศาลนั้น คู่ความจะต้องเสียค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เสีย ถ้าไม่เสียศาลจะไม่ดำเนินคดีให้ ส่วนอัตราค่าธรรมเนียมศาลที่คู่ความจะต้องเสียมีอะไรบ้างและจะต้องเสียมากน้อยเพียงใดนั้น ได้กำหนดเป็นรายละเอียดไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และค่าธรรมเนียมมีอยู่ 2 ชนิด⁶⁹ คือ

1. ถ้าเป็นค่าธรรมเนียมที่จะต้องเสียให้แก่ศาลเนื่องจากการดำเนินคดี เรียกว่าค่าธรรมเนียมศาล เช่น ค่ายื่นคำฟ้อง ฟ้องอุทธรณ์ ฟ้องฎีกา หรือค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ที่ระบุไว้ในตารางท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่ง

⁶⁸ดู ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253.

⁶⁹พินล รัฐปัติย์, "ค่าธรรมเนียม ต่างกับค่าฤชาธรรมเนียมอย่างไร,"

ค่าธรรมเนียมศาลนี้คู่ความจะเสียก็ต่อเมื่อได้ดำเนินการพิจารณาในเรื่องนั้น ๆ ลงไป สุดแล้วแต่ว่าได้ดำเนินการในเรื่องอะไร ก็จะต้องเสียไปตามนั้น

2. ค่าธรรมเนียมอีกประเภทหนึ่งที่คู่ความไม่ได้เสียให้ศาล แต่เสียให้แก่เจ้าพนักงานศาลเมื่อมีการบังคับคดี ค่าธรรมเนียมประเภทนี้เรียกว่า ค่าธรรมเนียมเจ้าพนักงานบังคับคดีดังกำหนดไว้ในตาราง 5 ท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ส่วนค่าฤชาธรรมเนียมนั้น คือ จำนวนเงินค่าใช้จ่ายซึ่งศาลสั่งให้คู่ความฝ่ายหนึ่งชำระให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อเป็นการชดเชยให้แก่คู่ความฝ่ายนั้นสำหรับค่าใช้จ่ายที่คู่ความฝ่ายนั้นได้เสียไปเนื่องจากการดำเนินคดีในศาล⁷⁰

จะเห็นได้ชัดว่าในการดำเนินคดีของผู้เสียหายนั้นผู้เสียหายต้องรับภาระเต็มทีในการเสียค่าธรรมเนียม อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายอย่างอื่นที่ไม่นับเป็นค่าฤชาธรรมเนียม⁷¹ กล่าวคือ ในการเป็นความกันนั้น นอกจากคู่ความจะต้องเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่กฎหมายบังคับให้เสียแล้ว ในความเป็นจริง คู่ความยังจะต้องมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดให้เสีย เช่น ค่ารถไปศาลของคู่ความหรือทนายความ ค่าจ้างเสมียนพิมพ์เอกสาร ค่าป่วยการทนายความหรือคู่ความที่มาศาลแล้วคู่ความอีกฝ่ายขอเลื่อนคดี ค่าที่พักอาศัย เป็นต้น ค่าใช้จ่ายเหล่านี้มิใช่ค่าธรรมเนียมศาลและไม่เป็นค่าใช้จ่ายที่กฎหมายบังคับให้เสีย จึงไม่สามารถนำมาบรวมนับเป็นค่าฤชาธรรมเนียมที่ศาลจะสั่งชดเชยให้แก่กันได้แม้ว่าจะได้ใช้จ่ายไปจริง จึงเป็นสิ่งที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหายซึ่งในเรื่องค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดีขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินของผู้เสียหาย สามารถแยกพิจารณามูลกรณีของค่าเสียหายได้ดังนี้

กรณีค่าเสียหายในทางแพ่งนั้นโดยมาก (นอกจากเรื่องละเมิดในบางกรณี) มูลกรณีจะเกิดจากการที่คู่ความไม่ปฏิบัติตามนิติกรรมสัญญาที่สมัครใจผูกนิติสัมพันธ์ไว้ต่อกัน เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดบิดพลิ้วอีกฝ่ายหนึ่งที่เสียหายก็จะนำคดีขึ้นฟ้องร้องให้ปฏิบัติตามพันธกรณีที่ตกลงกันไว้ เพราะฉะนั้นฝ่ายที่ได้รับความเสียหายจากการไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี จึงได้รับทราบและคาดการณ์กันไว้แล้วตั้งแต่เริ่มแรก เข้าผูกนิติสัมพันธ์ต่อกันว่าอาจจะมีการบิดพลิ้วข้อตกลงในภายหลัง

⁷⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

⁷¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

ได้ ซึ่งถ้ามีกรณีเกิดขึ้นเช่นนี้ คู่ความก็พร้อมจะนำคดีขึ้นฟ้องร้องให้ศาลบังคับ ฉะนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55 จึงบัญญัติไว้ว่า "เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลจะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่ง..." ซึ่งหมายความว่า การนำคดีแพ่งขึ้นสู่ศาลเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายนั้น ย่อมเป็นไปตามความสมัครใจของตัวความ ฉะนั้นการนำคดีแพ่งขึ้นสู่ศาล คู่ความที่เริ่มเปิดคดีจึงต้องเสียค่าธรรมเนียม และการที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ จึงชอบด้วยเหตุผลและหลักการ

แต่มูลกรณีค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำความคิดทางอาญานั้นไม่เหมือนค่าเสียหายทางแพ่ง ซึ่งความจริงค่าเสียหายอันมีผลมาจากการกระทำความคิดอาญานี้ไม่ควรจะเรียกว่าค่าเสียหายทางแพ่ง แต่ควรจะเรียกว่า "ค่าทดแทนความเสียหาย" จึงจะถูกต้อง⁷² เนื่องจากความเสียหายอันมีผลมาจากการกระทำความคิดทางอาญา มีโทษแห่งนิติกรรม แต่เป็นกรณีที่เอกชนคนหนึ่งฝ่าฝืนละเมิดต่อกฎหมายมหาชน เช่น ฆ่า บั่น หรือประทุษร้ายต่อชีวิตทรัพย์สินของผู้อื่นอันเป็นการกระทำผิดต่อ "อาญาแผ่นดิน" ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สงบสุขของสังคมเป็นส่วนรวม ขณะเดียวกันเอกชนที่ถูกกระทำก็ได้รับความเสียหาย ความเสียหายที่เกิดจากกรณีนี้ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยผู้เสียหายไม่ได้ เชื่อเชื่อหรือสมัครใจ เข้าไปผูกนิติสัมพันธ์เหมือนเรื่องทางแพ่ง ฉะนั้นในด้านผู้กระทำผิดอาญาจึงจะต้องรับผิดชอบทั้ง "โทษ" และ "ค่าเสียหาย" แก่ผู้ที่ตนละเมิดสิทธิ

ขณะเดียวกัน รัฐก็ต้องให้ความเห็นใจผู้เสียหายที่ถูกละเมิดด้วยโดยการเข้าช่วยเหลือบำบัดเป่าบรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้เสียหาย ำให้เกิดความรู้สึกว่าได้รับการคุ้มครองจากรัฐเต็มที่ เพราะถือเป็นความบกพร่องของรัฐในหน้าที่ที่จะรักษาความสงบเรียบร้อย แต่ในความเป็นจริงแล้วอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในประเทศไทยนั้น รัฐได้ละเลยขาดการดูแลและเอาใจใส่กับเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้ที่ได้รับเคราะห์ร้ายจากอาชญากรรมหรือเรียกกันว่าผู้เสียหาย จนถึงกับมีผู้

⁷²เรื่องเดียวกัน, หน้า 36.

กล่าวว่า "เหยื่ออาชญากรรมเป็นบุคคลที่ถูกลืม" (Victims are the Forgotten.)⁷³ จึงเห็นได้ว่าประเทศไทยนั้นไม่มีลักษณะเป็น "รัฐสวัสดิการ" แต่อย่างใดซึ่ง "รัฐสวัสดิการ" มีลักษณะเป็นรัฐที่ให้ความช่วยเหลือแก่พลเมืองในรัฐนั้นโดยไม่คิดมูลค่า และการพัฒนาของรัฐสวัสดิการนี้มีมานานนับศตวรรษ การทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาหรือเหยื่ออาชญากรรมนี้ เป็นลักษณะของการช่วยเหลือพลเมืองของรัฐทางหนึ่ง เช่นเดียวกับระบบการประกันสังคมที่ได้พัฒนาขึ้นแล้วในหลาย ๆ ประเทศ อันเป็นลักษณะของการเป็นรัฐสวัสดิการนั่นเอง ดังเช่นที่ ศาสตราจารย์ Rupert Cross นักกฎหมายชาวอังกฤษกล่าวว่า "การทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมน่าจะถือเป็นเรื่องสวัสดิการของสังคม (Social Welfare) อย่างหนึ่ง ซึ่งควรจะพิจารณาโดยยึดถือมติมหาชนด้วย เพราะความเดือดร้อนและจำเป็นของมนุษย์เป็นภาระหน้าที่ของรัฐสวัสดิการ ถ้าหากเรายอมรับว่า ความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสของมนุษย์เป็นเรื่องที่รัฐควรยื่นมือช่วยเหลือ"⁷⁴

ฉะนั้น ในเมื่อรัฐบกพร่องในหน้าที่ที่ต้องรักษาความสงบเรียบร้อยและทรัพย์สินของประชาชนจากอาชญากรรม อีกทั้งไม่สามารถเป็น "รัฐสวัสดิการ" ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้นได้ อย่างน้อยที่สุดในการที่ผู้เสียหายต้องดำเนินการช่วยเหลือตนเองในการยังชีพของตนดังกล่าวนี้อัน จึงชอบด้วยเหตุผลอย่างยิ่งที่รัฐสมควรที่จะอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายในการดำเนินคดีด้วยตนเอง ดังนั้น ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องเรียกค่าเสียหายหรือขอให้จำเลยคืนหรือชำระค่าทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญานี้ รัฐควรจะต้องกำหนดมาตรการไว้ในกฎหมายให้แตกต่างจากการฟ้องทางแพ่งธรรมดา ไม่มองว่าเมื่อมีการเรียกร้องค่าเสียหายแล้วจะเห็นเป็นเรื่องทางแพ่งทั้งหมด กล่าวคือ เมื่อผู้เสียหายฟ้องผู้กระทำความคิดให้ชดเชยค่าเสียหายไป รัฐจะต้องยกเว้นไม่ให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์เสียค่าธรรมเนียม

⁷³จิตติ เจริญญา, "เหยื่ออาชญากรรม," หมอความยุติธรรม 8 (ตุลาคม 2529) 138.

⁷⁴ประธาน วัฒนวาณิชย์, "กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม; แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ, "นิติศาสตร์ 9 (มิถุนายน 2520): 80.

ศาลในการฟ้องร้องคดี⁷⁵ อุทธรณี หรือฎีกาตลอดจนการบังคับคดี

แต่การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับปัจจุบันบัญญัติไว้ในมาตรา 254 ว่า "ในคดีเรียกร้องให้คืนหรือชำระค่าทรัพย์สิน หรือ ชดเชยค่าทดแทนซึ่งติดมากับฟ้องคดีอาญา หรือที่ฟ้องเป็นคดีแพ่งโดยลําพัง ให้เรียกค่าธรรมเนียมตั้งคดีแพ่ง" และในมาตรา 253 วรรคสอง "ในกรณีที่ศาลพิพากษาหรือสั่งให้จำเลยคืนหรือชำระค่าทรัพย์สินดังกล่าวในวรรคก่อน ถ้าศาลยังต้องจัดการอะไรอีกเพื่อการบังคับ ผู้ที่จะได้รับทรัพย์สินหรือราคาจำต้องเสียค่าธรรมเนียมตั้งคดีแพ่งสำหรับการต่อไปนั้น" จึงนับว่าไม่ชอบด้วยเหตุผลและไม่ชอบด้วยความเป็นธรรม แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 255 จะบัญญัติว่า "ในคดีตั้งบัญญัติไว้ในมาตรา 253 วรรคสอง และ 254 ถ้ามีคำขอศาลมีอำนาจสั่งให้ฝ่ายที่แพ้คดีชำระค่าธรรมเนียมอีกฝ่ายหนึ่งได้" ก็ตามแต่วิธีการดังกล่าวนี้เป็นเพียง "วิธีการ" ไม่ใช่ "หลักการ"⁷⁶ และวิธีการดังกล่าวไม่อาจบรรเทาความเสียหายของผู้เสียหายได้ เปรียบได้ดัง "กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้" ซึ่งสามารถยกตัวอย่างอธิบายความไม่เป็นธรรมในค่าธรรมเนียมคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ดังนี้

ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาเรื่องหนึ่ง นาย ก. ได้สะสมเก็บเงินมานานนับสิบปีไว้เพื่อสร้างบ้านจำนวน 500,000 บาท แต่ต่อมา นาย ก. ถูก นาย ข.ค.ง. ปล้นเอาเงินจำนวน 500,000 บาท นั้นไปและ นาย ข.ค.ง. ยังได้ฆ่า นาย ก. พร้อมบุตรตายอีก

ตัวอย่างที่ 1 เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจจับนาย ข.ค.ง. ได้ และสอบสวนส่งอัยการฟ้องอัยการขอทํายฟ้องให้ นาย ข.ค.ง. คืนหรือชำระเงิน 500,000 บาท แก่ภริยานาย ก. ศาลสั่งให้ตามขอเมื่อภริยานาย ก. บังคับคดี ภริยานาย ก. จะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 253 วรรคสอง

⁷⁵พินล รัษฎัตย์, "คดีอาญาสิ้นไหม้กับค่าธรรมเนียมที่ใหม่ (ค่อยจะ) เป็นธรรม,"

: 36.

⁷⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

ตัวอย่างที่ 2 ภริยานาย ก. ฟ้องนาย ข.ค.ง. ฐานปล้นทรัพย์และฆ่าเจ้าทรัพย์ตายทั้งขอทำยฟ้องให้คืนหรือใช้เงิน 500,000 บาทที่ปล้นไป ขณะเดียวกันก็ขอให้ศาล判令ทดแทนงานกรณีที่น่าาย ก. สามีและบุตรถูกฆ่าตายอีก 1,000,000 บาท ภริยานาย ก. จะต้องเสียค่าขึ้นศาลตั้งคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 254

ทั้ง 2 กรณีนี้ จะเห็นถึงความ "ไม่เป็นธรรม" ได้ชัดเจน กล่าวคือ นาย ก. พร้อมด้วยบุตร ภริยา เป็นสุจริตชน นาย ก. และลูกถูก นาย ข.ค.ง. ฆ่าตายพร้อมกับปล้นทรัพย์ไปอีก 500,000 บาท ครั้นภริยา นาย ก. ฟ้องร้องให้คนร้ายต้องรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายกฎหมายกลับบังคับให้เขาต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลทั้ง ๆ ที่ได้สูญเสียมาากแล้วทั้งชีวิตของสามีและลูก ทรัพย์สินที่สะสมมาเป็นเวลาหลายปีเมื่อสร้างบ้าน เมื่อกฎหมายให้เสียค่าธรรมเนียมผู้เสียหายจึงรู้สึกได้ว่า "รัฐ" ไม่ให้ความเป็นธรรม

จึงสามารถกล่าวได้ว่า บทบัญญัติเรื่องค่าธรรมเนียมศาล และค่าธรรมเนียมการบังคับคดีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจุดนี้ "ไม่เป็นธรรม" ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและไม่คำนึงถึงเหตุผลความเป็นมาของค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำ ความผิดอาญาว่า แตกต่างจากคดีแพ่งธรรมดาพิจารณาเพียงแต่ว่า การเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดในคดีอาญาเป็นเรื่อง "ทางแพ่ง" หรือมีคำขอทางแพ่ง จึงวางหลักง่าย ๆ ว่าให้เสียค่าธรรมเนียมอย่างคดีแพ่งทั่วไปซึ่งเป็นแนวคิดที่ไม่ถูกต้องด้วยความยุติธรรมตามความเป็นจริงว่า ค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดทางอาญานั้นมีที่มาแตกต่างจากคดีแพ่งธรรมดามากมาย ไม่ว่าจะมองในแง่ของการกระทำความคิด หรือมองในแง่ของผู้ได้รับความเสียหายก็ตาม⁷⁷ และที่สำคัญได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญานส่วนนี้ กล่าวคือ ตามตัวอย่างที่ 1 ในทางปฏิบัติที่เป็นอยู่ปัจจุบันแม้พนักงานอัยการจะขอให้จำเลยชดเชยค่าเสียหายแทนนาย ก. ตาม มาตรา 43 แต่ก็ไม่เคยมีเจ้าทุกข์คนใดขอให้ศาลบังคับคดีแก่คนร้าย มิใช่เป็นเพราะไม่เสียตายานทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย แต่เป็นเพราะได้ทราบว่าการจะบังคับคดีนั้นตนจะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล ซึ่งผู้เสียหายหรือเจ้าทุกข์นี้เห็นว่าไม่เป็นธรรม เพราะได้สูญเสียมาากแล้วจึงไม่อยากสูญเสียเพิ่มขึ้นอีก รวมถึงกรณีที่ศาลได้มีคำสั่งหรือ

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

คำพิพากษาให้จำเลยคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหาย แต่จำเลยไม่ส่งคืนตามคำพิพากษา เมื่อผู้เสียหายจะดำเนินการบังคับคดีเอาทรัพย์สินของตนคืนมากลับต้องเสียค่าธรรมเนียมอีก ซึ่งการเสียค่าธรรมเนียมนี้ไม่เป็นหลักประกันว่าจะทำให้ได้รับทรัพย์สินคืนแน่นอนอีกทั้งทรัพย์สินที่สามารถบังคับคดีคืนมาได้โดยมากจะอยู่ในสภาพที่เสื่อมราคา ตรงจุดนี้เป็นสิ่งที่สูญหายไปจากการเกิดอาชญากรรมที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือเห็นใจจากรัฐ และตามตัวอย่างที่ 2 ซึ่งเป็นคดีอาญาสินไหมนี้ทางปฏิบัติไม่ค่อยมีเจ้าทุกข์ฟ้องคดีประเภทนี้ด้วยไม่ยากเสียค่าธรรมเนียมศาลเพราะกลัวความเสียหายจากการถูกปล้น สามีและลูกถูกฆ่าตาย ก็หนักแล้ว การที่จะต้องหาเงินมาเสียค่าธรรมเนียมศาลอีก จึงเป็นสิ่งที่ไม่พึงประสงค์สำหรับผู้เสียหายหรือเจ้าทุกข์ ทำให้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และ 253 ไร้ผลบังคับในทางปฏิบัติมีอาจบังคับตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย อีกทั้งไม่ก่อผลดีแก่การปราบปรามอาชญากรรมเนื่องจากผู้กระทำความผิดไม่ได้ชดเชยตามที่ตนก่อขึ้นอย่างเต็มที่ เป็นช่องทางให้ผู้กระทำความผิดก่ออาชญากรรมอยู่ร่าเิบ ด้วยคิดว่า เมื่อติดคุกพ้นโทษออกมาแล้วก็มีทรัพย์สินหรือเงินไว้ใช้สอยต่อไป⁷⁸

ดังนั้น สมควรที่จะมีการแก้ไข ปรับปรุงบทบัญญัติในส่วนนี้โดยให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหายดังนี้

1. ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ที่มีการขอให้คืนหรือชำระราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายตาม มาตรา 43 เมื่อจะบังคับคดีตาม มาตรา 253 ให้ผู้เสียหายขอให้ศาลบังคับคดีได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

หรือจะแก้ไขให้พนักงานอัยการจัดการบังคับคดีแทนผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมก็ย่อมจะทำได้ เพราะเหตุว่าพนักงานอัยการเป็นนายแผ่นดิน ย่อมพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหากให้อำนาจไว้

2. ในกรณีผู้เสียหายฟ้องคดีเองตามมาตรา 254 ก็ให้ผู้เสียหายฟ้องได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม เพราะคดีเช่นนี้ถือว่า ผู้เสียหายเข้ามามีส่วนจัดการกับคนร้ายแทนรัฐนั่นเอง ซึ่งผลของคดีย่อมเป็นประโยชน์แก่ความสงบสุขของบ้านเมืองโดยส่วนรวมตามที่กล่าวมาแล้ว⁷⁹

⁷⁸พิมล รัฐบาลย์, "ค่าธรรมเนียมศาลที่ไม่เป็นธรรมตาม ป.วิ. อาญา," : 284.

⁷⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 285.

4.3 แนวความคิดที่จำเป็นสำหรับการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายโดยผู้กระทำความผิด

ความไม่เป็นธรรมของกฎหมายนั้น ปรากฏอยู่ที่ว่าบทบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือในทางปฏิบัติ รัฐเองก็เริ่มมองเห็นความบกพร่องนี้ดังเห็นได้ว่าการแก้ไขกฎหมายให้เป็นธรรมอยู่เสมอ อาทิเช่น บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ (ฉบับปัจจุบัน ใน มาตรา 30) มีหลักการที่ว่า ในกรณีที่ศาลลงโทษบุคคลโดยผิดพลาด ถ้าได้มีการร้องฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ และได้ความว่าเป็นการลงโทษโดยผิดพลาดให้รัฐชดเชยค่าทดแทนให้แก่คนนั้น หรือการมีกองทุนทดแทน ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2537 เพื่อช่วยเหลือแก่บุคคลผู้ประสบภัยจากรถยนต์ เป็นต้น

รัฐต้องหาทางคุ้มครองให้มีการชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการประทุษร้ายทางทรัพย์สินต่อผู้เสียหาย ให้เหมาะสมต่อสภาพการณ์ของสังคมในปัจจุบันที่มีสถิติการเกิดอาชญากรรมทางทรัพย์สินมากขึ้น ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทนายความ พนักงานอัยการ และศาล มีแนวคิดและทางปฏิบัติที่เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหายประเภทนี้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งไม่เพียงแต่จะเกิดประโยชน์แก่ผู้เสียหายเท่านั้น แต่ยังเกิดประโยชน์ต่อศาล* และตัวผู้

---

*นอกจากจะสามารถพิจารณาคดีที่เกิดจากการกระทำเดียวกันให้เสร็จสิ้นเสียในคราวเดียวกันทั้งในทางแพ่งและอาญา ซึ่งลดจำนวนคดีที่จะขึ้นมาสู่ศาลแล้วยังทำให้ศาลสามารถจัดดุลพินิจกำหนดค่าสินไหมทดแทนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งคดี และที่สำคัญหากจำเลยยอมรับผิดและชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ศาลย่อมสามารถจัดดุลพินิจกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมยิ่งขึ้น ดู มนุ รัตนาสิน, "การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา: ศึกษาในคดีความผิดที่เกิดจากรถยนต์," หน้า 49-50.

กระทำความคิด** เช่นกันแนวทางที่ยอมรับผิดและชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายเพื่อการกลับตัวเป็นคนดีอยู่ร่วมกับสังคมต่อไปได้

และในปัจจุบันได้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายและการช่วยเหลือตัวผู้กระทำความคิดว่า ให้ผู้เสียหายมีโอกาสบังคับเอาค่าชดเชยค่าเสียหายจากเงินสะสมของนักโทษซึ่งมีรายได้เกิดขึ้นจากการทำงานระหว่างต้องโทษในเรือนจำ โดยรายได้ของนักโทษนี้จะถูกแบ่งหลายส่วนตามวัตถุประสงค์ สามารถเบิกทันทีที่นักโทษต้องการโดยเฉพาะค่าอาหารและค่าอุปการะให้ครอบครัว สุดท้ายก็ไว้เป็นหลักประกันการชำระค่าปรับหรือชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย เช่น ในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน เป็นต้น ซึ่งเป็นผลดีแก่ผู้เสียหาย และตัวผู้กระทำความคิด แต่สำหรับประเทศไทย ยังคงเป็นเรื่องที่ต้องทำการศึกษาและวิจัยกันต่อไป เพราะจุดนี้ได้ผ่านพ้นขั้นตอนชั้นศาลในเรื่องการกำหนดโทษมาแล้ว จำเลยอาจไม่ได้รับผลดีหรือประโยชน์ตอบแทน จึงสมควรเป็นหน้าที่ที่ทางราชทัณฑ์ควรมีมาตรการตอบแทนตรงนี้บ้าง (เช่นเดียวกับแนวคิดที่ให้นักโทษออกทำงานบริการแก่สังคมส่วนรวม แล้วลดวันจำคุกเป็นการตอบแทน) เนื่องจากทางจำเลยยินยอมรับผิดและพยายามชดเชยแก่ผู้เสียหาย มีพฤติการณ์ที่แสดงได้เป็นอย่างดีว่า สามารถกลับตนเข้าอยู่ร่วมกับสังคมต่อไปได้

ขณะที่เรากล่าวถึง การแก้ไขฟื้นฟูจิตใจของผู้กระทำความคิดให้กลับเป็นคนดีและอยู่ร่วมกับสังคมต่อไปได้ การสงเคราะห์เหยื่ออาชญากรรมหรืออย่างน้อยที่สุดการเอื้ออำนวยการใช้สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย จะทำให้ประชาชนทั่วไปมองเห็นความเสมอภาคทางด้านความยุติธรรมของรัฐได้เด่นชัดยิ่งขึ้น โครงการแก้ไขผู้กระทำความคิด และโครงการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ ก็จะได้รับความคิดเห็นและเข้าใจจากสาธารณชนมากยิ่งขึ้นด้วย⁸⁰

**การดำเนินคดีอาญา ที่ทำให้บุคคลไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีกนั้น ปัจจุบันนานาอารยประเทศ เห็นว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง วิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจึงต้องมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้บุคคลกลับเข้าสู่สังคมได้อีก กล่าวคือ ต้องมีคุณลักษณะ "เพื่อสังคม" อีกด้วย ดู คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2536), หน้า 7.

⁸⁰จิตติ เจริญผลา, "เหยื่ออาชญากรรม," : 39.

อีกทั้งจะทำให้เกิดความร่วมมือจากพยานหรือผู้เสียหายในการยื่นข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการกระทำผิดที่ตนได้รู้เห็นมา ให้ปรากฏในทางพิจารณาของศาล ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาส่วนนี้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งหมดจึงเป็นข้อเรียกร้องให้หันมาสนใจถึงความสำคัญและการใช้สิทธิของผู้เสียหาย อันเป็นสถาบันเริ่มต้นของการดำเนินคดีอาญา เพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนรวม

4.4 การชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการชำระคดีของศาล

การชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดในปัจจุบัน มิได้ถูกมองว่าเป็นการแก้แค้นของผู้เสียหาย แต่เป็นมาตรการบรรเทาความเสียหายต่อผู้เสียหาย และเป็นวิธีการสำคัญในการแก้ไขผู้กระทำความผิด ช่วยสมานความเข้าใจและความผิดพลาดของผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหาย ช่วยพัฒนาทัศนคติและแก้ไขความผิดพลาดของผู้กระทำความผิดให้เกิดเป็นนิมิตหมายที่ดีว่าผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าอยู่ร่วมในสังคมได้

นอกจากนี้การที่ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ของประชาชนต่อผู้กระทำความผิดในทางดี ทำให้เห็นความเสมอภาคทางด้านความยุติธรรมของรัฐเด่นชัดขึ้น ก่อเกิดความร่วมมือในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญา และยังเป็นการควบคุมอาชญากรรม โดยเกิดภาพลักษณ์ที่ดีที่ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยทรัพย์สินที่ตนได้มาจากการกระทำความผิดคืนแก่เจ้าของ ทำให้ไม่เป็นเยี่ยงอย่างว่าจะมีผู้ยอมกระทำความผิดหรือยอมรับโทษทางอาญา แต่ไม่มีการคืนทรัพย์สินทำให้ครอบครัวหรือตัวผู้กระทำความผิดร่ำรวยขึ้น ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น และที่สำคัญยังเป็นประโยชน์ต่อศาลในการดุลพินิจในการลงโทษมากขึ้น เหมาะสมแก่ผู้กระทำความผิดเป็นราย ๆ ๗ ซึ่งผู้กระทำความผิดก็ได้รับผลดีในจุดนี้เช่นกัน เพราะในการพิจารณาคดีอาญาของศาล ศาลมีหน้าที่สำคัญ 3 ประการ คือ การค้นหาข้อเท็จจริง การปรับใช้กฎหมาย และการพิจารณากำหนดโทษ

ในการชำระคดีของศาลในการลงโทษนี้ ศาลจะใช้ดุลพินิจด้วยกัน 2 ส่วนคือ ว่าด้วยดุลพินิจในการพิจารณาข้อเท็จจริง และดุลพินิจในการกำหนดโทษ ซึ่งกฎหมายเปิดช่องให้ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจได้ตามความเหมาะสมอย่างเต็มที่โดยเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาดุลพินิจกำหนดโทษไว้หลายประการ เช่น โดยการกำหนดโทษขั้นสูงและขั้นต่ำ ให้ศาลเลือกใช้ดุลพินิจ

ลงโทษจำเลย ภายในกำหนดโทษนั้น หรือการกำหนดไว้เพียงอัตราโทษชั้นสูง เพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างเต็มที่ในการกำหนดโทษ และในการทำให้ศาลใช้ดุลพินิจเลือกโทษว่าควรจะลงโทษอย่างไรจึงจะเหมาะสม⁸¹ ซึ่งเรื่องนี้นั้นต่างประเทศเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญแก่การชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดแก่ผู้เสียหาย โดยมีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดชัดเจนว่าในความผิดอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ความผิดฐานรับของโจร ถ้าผู้กระทำความผิดได้มีการชดเชยราคาทรัพย์สินคืนแก่ผู้เสียหาย เต็มตามมูลค่า มีผลให้ผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษน้อยลง⁸² หรือการที่นำการชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายมาเป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติ (A VALID CONDITION OF PROBATION) โดยดูความสามารถในการชดเชยประกอบ การพิจารณา⁸³ เป็นสิ่งที่จะเกิดประโยชน์ต่อผู้เสียหายอีกทางหนึ่งที่มีผลทางปฏิบัติได้จริง ดังนั้น การที่ศาลไทยจะนำการชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดมาประกอบ การใช้ดุลพินิจในการลงโทษจำเลย ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การลดโทษที่จะลงการรอการลงโทษ หรือการรอการกำหนดโทษ และการสั่งคุมประพฤติโดยมีเงื่อนไขว่าต้องชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย มีโอกาสที่จะได้รับทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินคืนมากขึ้น

และในทางกลับกันหากเป็นกรณีที่ศาลพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดและสั่งให้คืนทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายตามที่ได้ความทางการพิจารณาว่าทรัพย์สินยังคงอยู่ที่จำเลย แต่จำเลยไม่ยอมคืนให้ตามคำสั่งศาล ศาลก็ควรที่จะใช้ดุลพินิจในการลงโทษจำเลยในทางที่หนักขึ้น ซึ่งการให้ความสำคัญแก่การชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้กระทำความผิด ลักษณะนี้จะส่งผลดีต่อกระบวนการยุติธรรมในชั้นการพิจารณาโทษให้เหมาะสม และเป็นธรรมยิ่งขึ้น

---

⁸¹นพพร โพธิ์รังสิยากร, "การใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษ," (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 113.

⁸²Corpus Juris Secundum, Vol. 21, Creditors, Bills to Criminal Law SS 1-631 (Minnesota : West Publishing, 1981), p. 936.

⁸³Corpus Juris Secundum. Vol. 76, Receiving Stolen Goods-Replevin (Minnesota : West Publishing, 1987), p. 59-60.